БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИН ОРГАНЫ

1961 ч. ФЕВРАЛЬ 16 ЧЕТВЕРГ № 40 (4830).

Өртээ 2 көп.

Кыдат Улус Республиканың элчин черинге хүлээп алыышкын

МОСКВА. (СЭТА). Найырал, эвилел болгаш кайы-кайызынга дузалажыр дугайында совет-кыдат керээнин 11 чыл оюн Совет Эвилелинин болгаш Кыдат Улус Республиканын улустары бо хуннерде байырлап демдеглеп турар. Ол — мөнге болгаш бузулбас найырал-биле быжыг холбашкан ийи акы-дунмалышкы улустарның улуг болгаш өөрүшкүлүг байырлалы болур.

Кыдат Улус Республиканың ССРЭ-де элчини Лю Сяо бо алдарлыг болуушкунга холбаштыр февраль 13-те улуг хүлээп алыышкынны кылган.

Эштер А. Н. Косыгин, М. И. Микоян, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев олар хүлээп алыышкынга база барган. Олар боттарының хуузундан болгаш совет улустун мурнундан эш Лю Сяога байырын чедирген болгаш социализм тургузуушкунунга чаа-чаа чедиишкиннерлиг болурун акы-дунмалышкы кыдат улуска күзээн.

Хүлээп алыышкынның киржикчилери совет удуртукчуларны диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле уткааннар.

Эштер Лю Сяо, М. А. Суслов болгаш кыдат-совет найырал Нииттилелиниң төлээлерининн баштыны, ККП ТК-ның кежигүнүнге кандидат. Улус төлээлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралының Доктаамал комитединин чингине секретарының оралакчызы Чжан Су олар эп-найыралдың ёзузу-биле чүве чугаалааннар.

Эштер Лю Сяонун, М. А. Сусловтун болгаш Чжан Сунун чугааларын чыылганнар улуг кичээнгей-биле дыннаан болгаш адыш часкаашкыннары хөй удаа диңмиреп турган.

Хүлээп алыышкын чүректин ханызынан байдалга болуп өткен.

Конго улустуң национал маадыры Патрис Лумумба болгаш ооң соратниктери өлүрткен

Патрис Лумумбаны өлүрген чорукка холбаштыр

СОВЕТ ЧАЗАКТЫҢ МЕДЕГЛЕЛИ

МОСКВА. (СЭТА). Конгонун премьер-министри Лумумбаны, сенат даргазы Окитону болгаш министр Мполону өлүргени делегей талазы-биле кемниг херек-тир, ол дугайында долу харыысалганы колонизаторлар, хамыктын мурнунда бельги колонизаторлар хүлээп ужурлуг деп чугаалаан медеглелди Совет чазак февральдын 14-те кылган.

Бүгү делегей көрүп турда-ла колонизаторлар делегей өргезинин болгаш моралынын бүгү дүрүмнерин хирге былчалы таптап, КНО-нун шиитпирлерин болгаш Уставын дорамчылап, делегейнин тайбыңга ынакшылдыг бүгү улустарынга чөнгээни кылып турар-дыр.

Бир эвес бельги колонизаторлар боттарының эвилелчилерининн, колониалдыг бөлүк күрүнелериниң деткимчезин ап түрбаан болза: ындыг үүлгелигни кылырына дар дилиимес турган ийик, ынчаарга ол эвилелчилер бельгилерни Конгога авантюраларның оруунче идип турган болгаш үстүнде үүлгеттинген кемниг херек дээш олар база аар карыысалгаан уштунуп шыдавастар дээрзин медеглелде демдеглээн.

Патрис Лумумбаның болгаш ооң эштериниң араатан дерзиилериниң холунда өлгени болза КНО-нун чингине секретары Хаммаршельдиниң болгаш КНО-нун ады-биле Конгоже чоруткан шериглериниң анаа чагыткан командылалының Конгонун херээнге кем-буруулуг рольду ойнаанын улам толаргайы-биле илередип турар-дыр. Патрис Лумумбаның дүрүм ёзугаар чазаанга хамаарыштыр Хаммаршельдиниң чорудуп келген бүгү шугуму өгезинден төнчүүнге чедир конго улустун өрге-ажыктарынга удур, КНО-нун принциптерин болгаш корум-чурумнуг база ак-сеткилдиг болуп чорукту каржызы-биле үреп саттынарынын шугуму болуп турган. Лумумбаны болгаш ооң эштерин өлүргени Хаммаршельдин кембуруулуг үүлгелиглериниң түүнели-дир.

Конгонун национал маадыры Патрис Лумумбаны болгаш ооң эштерин араатан ёзу-биле өлүргенинге ханызы-биле киленнээн совет улустун күзел-соруун илередип. **Совет чазактың негээри болза:**

Бирээде. Конго Республиканын премьер-министри Патрис Лумумбаны, сенатының даргазын болгаш камгалал министрин өлүрериге чедирген Бельгияның үүлгедиглерин КНО-нун Уставынга дүүшпес болгаш КНО-нун Кол Ассамблеязының XV сессиязынга хүлээп алганы колония чуттарга база улустарга хамаарышпас чорукту тыпсыр дугайында Декларацияны каржызы-биле үрээшкин кылыр Каттышкан Нациялар Организациязы шиитпирлии-биле бүрүү шавар ужурлуг. КНО болунун Уставынга дүүштүр агрессорга удур шыңгыы хемчегни алыр ужурлуг.

Ийиде. Айыыл чок чорук Төвүлелинин шиитпирин ёзугаар Конгода туруп турар шериглер колонизаторларның төлээлекчилери Чомбени болгаш Мобутуну доп-дораан түлүп хоруглааш, оларны судка шилчидер ужурлуг. Чомбенин болгаш Мобутунун бүгү-ле шериг кезектерининн болгаш жандармериязының чепсээн доп-дораан хурааган турар ужурлуг. Ооң-биле кады, Конгода туруп турар бүгү-ле бельги шериглеринин болгаш бүгү-ле бельги ажылдакчыларның чепсээн доп-дораан хурааган болгаш оларны Конгодан үнүүрген турар ужурлуг.

Үште. Конгода «КНО-нун хемчеглери» деп адаар үүлүү ай хуусаа иштинде соксаткан турар болгаш бүгү-ле даштыкы шериглерни оортан үнүүрген турар ужурлуг, ынчангаш бодунун иштики херектерин боду шиитпирлээр арганы конго улуска бээр.

Дөртте. Конго Республиканын удуртукчу күрүне ажыллакчыларын өлүүрү каанынын киржикчизи болгаш организакчызы, КНО-нун алын малгашка бораан Хаммаршельдини чингине секретарь албан дужаалындан дүжүрген турар ужурлуг.

Совет чазак болунун талазындан Хаммаршельд-биле кандыг-даа харылзааны тутпас болгаш ону КНО-да албан дужаалдыг кижи кылдыр хүлээп көрбес.

Беште. Конго Республиканы камгалап алыр төлээде анаа дуза чедирерин бүгү чуттардан премьер-министрнин хүлээлгезин күүседип турар Антуан Гизенга башталан Конгонун дүрүм ёзугаар чазаа дилээни биллингир болгай. Ындыг дузаламчыны көргүзери тайбыңга ынакшылдыг бүгү-ле күрүнелериниң ыдыктыг хүлээлгези кылдыр Совет чазак санап турар. Болунун талазындан Совет чазак болза, Конго Республика-биле найырадлыг өске-даа күрүнелер-биле кады, конго улуска болгаш ооң дүрүм ёзугаар чазаанга боллунар-ла бүгү дузаламчыны болгаш деткимчени көргүзеринге белен.

Антуан Гизенгага болгаш Лумумбаның кадайынга Н. С. Хрущевтуң телеграммалары

МОСКВА. (СЭТА). Конго улустуң национал маадыры Патрис Лумумбаны болгаш ооң сурукчулары — Жозеф Окитону, Морис Мполону өраатанзыг ёзу-биле өлүргенинге холбаштыр ССРЭ-ниң Министрлер Төвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев февраль 14-те Конго Республиканың премьер-министриниң хүлээлгезин күүседип турар Антуан Гизенгага кажыдал телеграммазын чоруткан.

«Кем-бурууну үүлгеткеннерни кеземчеге киирерин чедип алыр болгаш колонизаторларга удур Конгонун патриоттарының шынныг демиселинге дузалаар дээш Совет Эвилели бүгү чүүлдерни ыылыр» деп Н. С. Хрущев Антуан Гизенгага чоруткан телеграммазында бүзүреткен.

ССРЭ-ниң Министрлер Төвүлелиниң Даргазы ол-ла хүн Конго Республиканың премьер-министриниң кадайы — Опанга Полин Лумумбага кажыдалын илереткен телеграммазын база чоруткан. Патрис Лумумбаның өг-бүлези болза Совет Эвилелиниң болгаш ооң чазааның талазындан эң-но шынчы иззргеп көрүүшкүнү болгаш деткимчени тыварынга кажан-даа идегеп болур деп Н. С. Хрущев бижээн.

Бельгияның Москвада элчин черинің бажыңының чанынга чыскаал

МОСКВА. (СЭТА). Патрис Лумумбаны болгаш ооң эштерин конго улустан өскерилген, бельги колонизаторларга чашпаалаан идегеттернин араатанзыг ёзу-биле өлүргенинге удурланган чыскаалды улустарын найыралының университединин студентилери Бельгияның Москвада элчин черинин бажыңының чанынга кылган.

Дыка хөй, чүс-чүс кижилер кудумчуларга дола берген. Чыскаалганнар француз, араб, англи, орус дылдар кырында бижээн мындыг плакаттарны түлүп алган келгеннер: «Конгонун национал маадырлары — Лумумбаны, Мполону, Окитону өлүргени дээш делегейнин империализми харыысалга хүлээр!», «Лумумбаны болгаш ооң эштерин өлүрерине дузалап турган Хаммаршельдиге каргыш!», «Лумумбаны өлүрерин организастаан бельги колонизаторларга каргыш!».

Цейлоннун, Кениянын, Индонезиянын, Иракты, Японияның болгаш Азияның, Африканын өске-даа дыка хөй чуттарының студентилери ол чыскаалга киришкеннер.

Студентилер: «Лумумба, Лумумба, Лумумба!» — деп, шуптузу кады кыйгы салып турганнар. Конголан кээп өөренип турар студентилер: «Лумумба өлзе-даа, ооң херээ дириг арттар!», деп йөрээл салып турганнар.

Империалистерге каргыш! Африкага хосталга!

МОСКВА, февраль 14-те. (СЭТА). Улустарның найыралының университединин студентилериниңден ол дүне кым-даа карак шиммээн. Кажан телеграф: «Патрис Лумумбаны өлүүп каааннар! Өлүрүкчүлер боттарының ханныг бужар херээн үүлгеткеннер!» деп, кажыылаллыг аар дынналыгны дамчытканда, уйгу канчап келир боор! Ол дыннаныг бүгү делегейге нептерей берген болгаш анаа база чедип келген. Эртен дан бажында, найыслаалын чурттакчылары кажан чаа-ла оттуп турда, чүс-чүс ооллар, кыстар—Азияның, Африканын, болгаш Латин Американын хөй-хөй чуттарының чоруткан аныяктары хоорайның кудумчуларынче үнүпкеннер. Оларның холларында: «Лумумбаның амызынга четкен бужар өлүрүкчүлерни каргап тур бис!», «Империалистерге—Африканын улустарының дайынналарынга каргыш!», деп сөстерлиг транспарантылар. Ханныг өлүрүкчүлерниң бужар холунан өлген Лумумбаның болгаш ооң эштериниң портреттерин студентилер түлүп алган чорааннар.

Делегейнин янзы-бүрү чуттарындан келгеш, улустарның найыралының университединде, Москванын күрүне университединде, Москванын Бауман аттыг дээли техникти үүлдищезинде, энергетиканың база автоорук институттарында болгаш найыслаалын өске-даа дээди өөредилге черлеринде өөренип турар аныяктар найырал университединин клубунга эртенгинин 10 шакта чыглып келгеннер.

Ганадан келген студент Филипп Ачемпонг кажыылаалын митингизин ажытпышаан, мынча дээн:

— Патрис Лумумбаның болгаш ооң ийи эштериниң—Мполонун база Окитонун өлүрткенинин дугайында дыннаныг бистерниң шуптувустун чүректериви-сти шимирт кылды. Мобутучуларның болгаш Чомбенин дээрбечилериниң ол дерзии болгаш араатанзыг ханныг үүлгелиин бельги чазак-биле болгаш монополистиг капиталлын өске-даа чалчалары-биле демнежип алгаш, баш бурунгаар белеткээн дээрзин бистиң аравыстан кижи бүрүзү кончуг эки билип турар.

Ол митингиге хөй-хөй студентилер күштүг киленнээшкинин илергейлеп, чүве чугаалааннар. Хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш африкан улустун демиселин бооп туларын ораллажып турар колонизаторларны олар боттарының чугааларынга сойгалап илереткеннер. Даг Хаммаршельдини албанындан доп-дораан дүжүрерин болгаш Конгонун дүрүм ёзугаар чазаанын баштынларының өлүрткен байдалдарын соңгаарладыышкын чокка истеп, хынаарын студентилер негеп турар.

— Оларның санап четпес дерзии үүлгедиишкиннери бистерни чүгле сырый каттыштырып, хосталга дээш чөптүг демиселге чаа-чаа күштерни биске немеп турар дээрзин империалистер билип алзыннар—деп, африкан студент Рамповар Бабу (Маврикия ортулук) медеглээн.

— Ухуру Африка! Африкага хосталга!—деп, янзы-бүрү дылдар кырынга студентилер диңмиттиг кыйгырып турганнар.

Конго улустун алдарлыг баштынчыларын араатанзыг ёзу-биле өлүрген дерзии чорукту шыңгыы бүрүү шапкан резолюцияларның текстилерин митингинин киржикчилери бир эп-сеткилдиг хүлээп алганнар. Олар ук резолюцияларны Бельгияның, АКШ-тын, хамаарышпас африка күрүнелериниң чазактарынга, а ол ышкаш Каттышкан Нациялар Организациязының адрезинге чорутканнар.

Патрис Лумумбаны баш бурунгаар белеткел ёзугаар өлүрген дерзии чорук дээш дорт харыысалга КНО-га хамааржып турарын ол организациянын адрезинче чоруткан телеграммазынга студентилер демдеглээннер.

ӨЛҮРҮКЧҮЛЕРГЕ КАРГЫШ ЧЕТСИН!

Мээн бо чагаамны парлап үндурерин диледим. Конго улустун маадыры Патрис Лумумбаның ханынга бодунун холун бораан КНО-нун чингине секретары дээрги Хаммаршельд билип алзын. Лумумбаны өлүргени дээш долу харыысалганы дээрги Хаммаршельд Нью-Иоркта хуралдап турар үүгле дипломаттарның мурнунга эвес, харын чер-делегейде тайбынны, хосталганы күзеп турар бүгү бөдүүн кижилерниң мурнунга база хүлээр апаар.

Эрткен дайынга хөй-хөй кижилерниң амы-тынын оскунганын, оларның ажы-төлүнүн өскүс калганын билир бис. Ам ындыг дайынны күзевейн турар бис. Дайын болза кижи төрелгетенге, бистиң бурунгаар хөгжүлдевиске санап четпес аар-берге халапты таварыштырар. Ынчаарга дээрги Хаммаршельд болза тайбыңны быжыглаарының орнунга, харын дайынны өскүдеринге идигни берип турар-дыр. Ооң амдажыткаңы-биле өлүрүкчүлер болза хосталга дээш демиселчи Патрис Лумумбаны хилинчектеп турган өлүргеннер.

Дээрги Хаммаршельд бодун ханга бораан. Бир эвес уруглары бар болза, бо өлүрүкчү чорукту соонда ол бодунун уругларының характарын канчап көөрүл, КНО-да бедик албан хүлээлгени анаа канчап идегеп болурул? Чүдек-бужар өлүрүкчүлерге каргыш четсин!

Хоржу **О. ЛОПСАНЧАП,**
Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры.
Чөөн-Хемчик районнун «Октябрь 30 чылы» колхозу.

Шы.нныг херек тиилээр

Дөзу ирээн колониализмни багана-лаарын ораллажып турар каргыс идегеттериниң чалчазы Даг Хаммаршельди, саттыныкчы ногаандыктар Мобуту, Касавубу, Чомбе олар сулчээлежип алгаш, конго улустун хосталга дээш демиселин базар сорулгабиле чоннун сураглыг баштынчызы Патрис Лумумбаны болгаш ооң ийи эштерин өлүргеннер.

Патрис Лумумбаны өлүрген чорукту бистин чазаавыс улустар аразының эң-не аар кемниг херээ болур деп санааш, национал өскерликчилер Мобутуну, Чомбени, Касавубуну тудуп хоругдаар, а Даг Хаммаршельдини КНО-дан чайладып ырадыр дугайын негевишаан, конго улустун чөптүг демиселинге дузалажырынга беленин медеглээн. Бүгү совет кижилер-биле бир дөмей, ол ханныг өлүрүүшкүнге киленнеп, бистиң чазаавыстың негелделерин бүрүн деткип тур мөн.

Патрис Лумумбаны, ооң эштерин өлүрген чорук конголарның хосталга дээш демиселинге улуг когаралды таварыштырган дээрзи билдингир. Ынчалза-даа Патрис Лумумбаның оралакчызы Антуан Гизенгага баштаткан дүрүм ёзугаар тургустунган чазак, Конгонун депшилгелиг күштери конголарның одуругларын сырый каттыштырган. Америк империалистерге деткиттирген бельги колонизаторларны, оларның чалчаларын удавас чуртан үндүр ширбип каапкан дээрзинге чигзиниг турбас. Чүге дизе шынныг херек ыяавыла тиилээр.

Ю. АРАНЧЫН,
Азия, Африка чурттары-биле эп-сеткил каттыштырыышкынының Совет Комитеттиң кежигүнү.

Чоннуң күчүлүг килеңи

Дүүн, февраль 15-те, Бай-Тайга районда «Тиилелге» колхозтун төвүнге хөй кижи киржикчилиг митинг болган. Африкада чаа Күрүнелерниң бирээзи Конго республиканын премьер-министри, төрээн чуртунуң национал хамаарышпас чоруу дээш демиселдиң алдарлыг удуртукчузу Патрис Лумумбаны болгаш ооң ийи эштерин араатанзыг черлик ёзу-биле өлүрген дугайында медээни Көп-Сөөк кедээ Советтиң даргазы эш Ойдуп митингиге чугаалаан.

Америк империалистерге деткиткен бельги колонизаторларының чалчазы, өскерлип саттынган Касавубу, Мобуту болгаш Чомбе оларны доп-дораан ялалаарын митингинин киржикчилери улуг килеңнээшкин-биле негээн. Агитатор С. Халарбаа, хойжу Д. Бышкак, дарган С. Даваа, башкы Таан-оол болгаш сөс ап чүве чугаалаан өске-даа эштер бүгү совет улустун, делегейниң депшилгелиг бүгү кижилериниң күчүлүг үнүнге каттышканнар.

Л. И. Брежневтиң Гвинеяда чоруп турары

Лабеге ужуражыышкын

ЛАБЕ. (СЭТА). Февраль 13-те Лабе хоорайның чурттакчылары ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун Даргазы Л. И. Брежневти чылыг найыралчы ёзу-биле уткуп алган. Совет хүндүлүг аалчыны уткуп алыр дээш хоорайның болгаш ооң чоогунда турар районнарның бүгү чону шуптузу бажыннарындан кудумчуларже үнүп келген дизе хөөрем чок. Л. И. Брежнев, Секу Туре болгаш Гвинея республиканын национал хуралынын даргазы Сайфулай Диалло чон чыылган хоорай шөлүнче аэродромдан шуут-ла чорупкан. Шөлдүн төвүнде — Л. И. Брежневтин болгаш Секу Туренин портреттерин аскан индир. Индирнин кырында «Кирип моорданар, Леонид Ильич Брежнев!», «Гвинея Республиканы чаагай аянчорукту кылырынарны Силерге күзедивис!» дээн лозуннарны аскан.

Демократтыг партияның Лабе район организациязының чингине секретары Амаду Теливель индирге үнүп келген. Совет хүндүлүг аалчыны бистин хоорайывыска көөрү кончуг өөрүнчүг-дүр деп ол чугаалаан. Совет улусту билир бис, колониализмге удур тайбын дээш ооң могагшылаг чок демиселинин дугайын билир бис. Кажан француз колонизаторлар Гвинея Республиканы чаасканзыралдырын ораллажып турган үеде Гвинеяга дузаламчы көргүскен совет улуска гвинея улус ханызыбиле өөрүп четтирген дээрзин оратор чугаалаан. Бо аян-чорук бистин найыралывысты быжыглаар, колониализмге удур бистин күштеривисти сырый каттыштырар деп ол чугаалаан. Бистин улуста бергелер хөй, ынчалзажок бистин хожудангай чоруувус — ол дээргё бистин арга-шинек чок чоруувустун түннели эвес, бистин чуртувуска колонизаторларның кара-туразында аажылап турган чоруунун түннели болур дээрзин колонизаторларга көргүзер бис деп Амаду Теливель айытган. Бодунун чугаазын оратор «Тайбын делгерезин, совет-гвинея найырал делгерезин!» деп сөстер-биле дооскан.

Дараазында Л. И. Брежнев чүве чугаалаан.

Индирде — Гвинея Республиканын президентизи Секу Туре. Гвинея хамаарышпас чорукту чедип алган соонда чаа өөнүктерлиг апарган болгаш олар ак-сеткилдиг дузаламчыны аңаа көргүзүп турар дээрзин ол чугаалаан. Гвинея Республиканы Совет Эвилелинин көргүзүп турар дузаламчызы дээш президент өөрүп четтиргенин илергейлээн.

Митингинин түннелинде гвинея пионерлер Секу Туре дугайында ырны орус дыл кырынга күүсеткен. Улустун ыраажылары совет-гвинея найырал дугайында ырны ырлап күүсеткен.

Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ ЧУГААЗЫ

Гвинея улустун амыдыралының дугайын, чурттун экономиктиг болгаш политиктиг хамаарышпас чоруун быжыглаарынга, чоннун культурлуг деннелин бедидеринге, колониалдыг дарлаалын үржүктарын үзүткап чок кылырынга ооң чүткүлүүнүн дугайын чугаалап турган, Л. И. Брежневтин айытканы:

Бис силернин чедиишкиннеринерге сагыш-сеткилдин ханызынан өөрүп турар бис, эргим гвинея өөнүктер, силернин эн-не эргим үнелиг чаалап алышкынывыларның — силериниң төрээн чуртунарның национал хамаарышпас чоруунун быжыгарын чүректин ханызынан күзеп тур бис.

Бистер, совет кижилер, бистин билиглеривисти, бистин дуржулгавысты акы-дунма ёзузун ёзугаар силербиле солужарынга белен бис дээрзин Л. И. Брежнев үргүлчүлеп чугаалаан. Бистер колониализмнин кинчизин ап октапкан Африканын улустарынга ак-сеткилдиивис-биле кээп турар бис. Африканын, Азияның болгаш Латин Американың чурттарынга хамаарыштыр бистин политикавыс, өске бүгү күрүнелер-биле хамаарыштыр ышкаш база-ла бүгү улустарның эргe-ажыктарын хүндүлээринин, оларның хамаарышпас чоруун хүндүлеп көөрүнүн политиказы болуп турар деп Л. И. Брежнев медеглээн. Бо бүгү болза, тайбыңның политиказы, бүгү күрүнелерниң тайбын кожа-келбээ догуннаашкынының политиказы болуп келген болгаш болуп артар-даа бистиң ниити даштыкы политикавыс-биле сырый холбашкан деп айытказ. Л. И. Брежневтин үргүлчүлээни:

Дайыннар чок болган турзун дээш, бүгү-ле күрүнелер, бүгү-ле улустар бот-боттарының аразында тайбың чурттазын дээш, амгы өртемнин болгаш техниканың чедиишкиннери улустарның тайбын күш-ажылынга бараан болзун дээш, ол чедиишкиннер кижилерге дээре чемни, дээре идик-хепти, уругларга болгаш улуг кижилерге өртемни, школаларның болгаш эмнелгелерниң тудуун ханыырар арганы берген турзун дээш туржуп турар бис.

Колониалдыг ёзу-чурумну туюлунга чедир хөөржүдер, национал хосталгаже эжикти бүгү улустарга ажыдып бээр дугайында Совет Эвилелинин киирген саналын сагындырган, Л. И. Брежневтин медеглээни болза, Каттышкан Нациялар Организациязынга Совет Эвилелинин бо саналдарын деткээн Африканын болгаш Азияның улустарынга, оларның чазактарынга Совет чазак болгаш совет улус чаагай сагыш-сеткилин илергейлеп турар.

Колонизаторларның бооп туларын ораллажып турары Конгонун аныяк күрүнезинде байдалын дугайында айтырыгга доктаагаш, Л. И. Брежневтин медеглээни: Конгонун улузу өске чурттарда болдунун шынчы болгаш идегелиг өөнүктерининн деткимчези-биле алызында баргаш тиилелгени чедип алыр, конго улустун национал хамаарышпас чоруунун чөптүг херээ тиилеп үнер деп чугаалазымза, силернин болалынарны база илергейлээним ол болур деп бодайдыр мен.

Хөй-хөй күрүнелер, оларның иштинде Гвинея Республика күрүнелерниң шериг машиназын черле турбас кылдыр хөөржүдер, оран делегейге быжыг тайбынны тургузар дугайында Совет чазактын баштыны Н. С. Хрущевтун кииргени, Совет Эвилелинин саналларын деткип турарынга сагыш-сеткилдин ханыышкынын илергейлеп турар бис деп Л. И. Брежнев үргүлчүлээн.

Боттарывыстын күштеривисти каттыштырып, тайбын дээш демиселлин ак-сеткилдиг политиказын чоруп турар өске-даа күрүнелер-биле дем кадып алгаш, дайынны айыылынче кижи төрелгетенни кажан-даа база катап кижи тыртпас кылдыр чепсеглениишкинни дүжүреди дээш туржуулунар, бистин гвинея өөнүктеривис.

Чугаазының түннелинде Л. И. Брежнев гвинея-совет найырадга алдар болдурган йөрээлдерни салган.

• • •

Канканга болган митинг

КАНКАН. (СЭТА). Февраль 13-те ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун Даргазы Л. И. Брежнев биле президент Секу Туре Гвинея Республиканын хемчээлинин талазы-биле ийиги хоорайы — Канканга самолёт-биле чедип келген. Аэродромдан хоорайга чедир бүгү орук дургаар чыылган чурттакчы чон оларны онза изии-биле уткуп алган.

Хоорайның төп шөлүнге совет-гвинея найырладдың митингизи болган, аңаа 20 мун кижи чыылган. Демократтыг партияның Канкан административтиг район организациязының чингине секретары Фофана Калил чүве чугаалап, байыр чедирген.

Совет болгаш гвинея улустарның аразында тургустунган найырадлыг харылзааларның дугайын, Гвинея Республикага совет кижилерниң көргүзүп турар дузаламчызының дугайын Фофана Калил чугаалаан.

Л. И. Брежневтин ужудуп чорааны самолётче француз шериг самолёттун өнчүк-чөнгээлиг халдаашкынын Фофана Калил киленнээшкинниг сөстери-биле бүрүү шапкан.

Митингиге Л. И. Брежнев, Секу Туре олар чүве чугаалаан.

Даараныкчылар күш-ажылчы вахтада

Чадаананың райүлетпүр комбинадының даараныла цегинин ажылчыннары партиялың XXII съездизинге күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш социалистиг чарышты калбартпышаан, шалыпкын ажылдап турарлар.

Төргүлүг чеди чылдың үшкү чылының 1 кварталының онаалгаларын 160 хуу күүседирин болгаш чүгле эң эки шынарлыг продукцияларны үндүрерин дехтин ажылчыннары шиитпирлээннер.

Чурттакчыларның чагыгларын эң ак-сеткилдиг күүсетпишаан, ажыл нормазын үргүлчү 120—130 хуу күүседип турар даараныкчыларның хүрээлеңи калбарган. Блантыг дуржулгалыг даараныкчылар Г. Байкова, Н. Колупаева олар боттарының кызымаккай күш-ажылы-биле чоннун хүндүткелин чаалап алганнар.

Цехтан ажылчыннары боттарының тускай мергежилдерин бедидеринче улуг кичээнгейни салбышаан, хөй-ниити ажылдарга идепкейлиг киржип турарлар.

Б. КҮЖҮГЕТ.

Дарганнарның үлүү

СЭКП-ниң XXII съездизинге уткуштур күш-ажылчы эзлчегге турушпушаан, Улуг-Хем районнуң «Чодураа» көдээ ажыл-агый артелиниң хоочун дарганнары коммунистер Д. Конгар, Д. Мандыхо болгаш аныяк узанычылар Д. Санчы-Кыс биле Шактар-оол боттарынга онаашкан ажылын ак-сеткилдиг күүседип турарлар. Олар часкы тарылгага хереглээр 100 ажыг илиирлерни септеп, бистерин четчелеп, доора кожугларын кылганнар. Оон ынай тудуг ыяжы сөөртүр ийи улуг шанактарның демир кожугларын кылган. Бо айның тенчүзүнге чедир 30 тергелерни септеп доозар дээш күжениишкинниг ажылдап турарлар

М. ХҮРЕН-ООЛ.

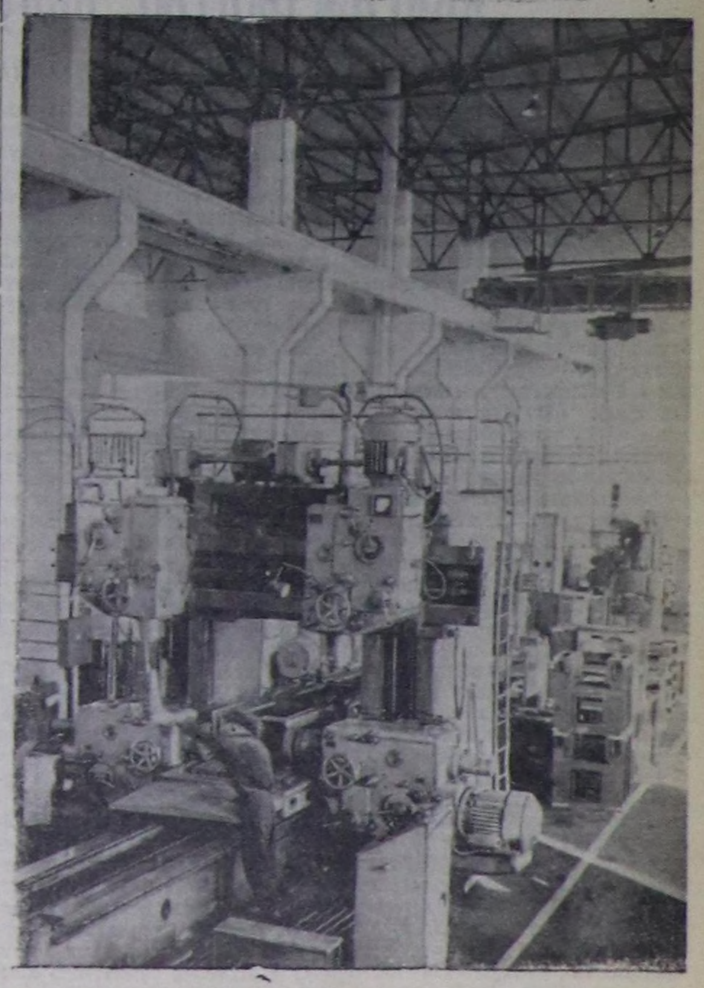

Ставрополь край. «Кызыл металлист» завод бистиң чуртувустуң ыяш ажылдап кылыр үлетпурунге херектиг станоктарны кылып үндүрүп турар. Ооң продукциязы делегейниң 27 чуттарынга делгеттинер.

Чоокта чаа маңаа чаа механизастаттынган цех ажыглалга кирген. Ол цех бедик бүдүрүкчү үүг ыяш ажылдап кылыр С-2Р8 деп станоктуң кезектерин ажылдап кылып турар.

Чурукта: заводтуң чаа цегинде.

Фото В. Михалевтии. (СЭТА-ның фотохрониказы).

ХҮЛЭЭЛГЕЛЕРНИ ХАЖЫК ЧОККА КҮҮСЕДИР

(Кызылдың партия-ажыл-агый активинин хуралындан)

Кызыл хоорайнын партия-ажыл-агый активинин хуралынга СЭКП ТК-ның январь Пленумунун түүнелдеринин болгаш хоорайның партия организациязынын сорулгаларының дугайында СЭКП хооркомунун бирги секретары эш П. Киселев илеткел кылган.

СЭКП ТК-нын январь Пленуму бистин чүртүвүстүн көдээ ажыл-агыйын улам ынай күүлүүг көдүрер талазы-биле тодаргай хемчегларни айытканы илеткелчи онзалап демдеглээн.

Хоорайның бүдүүлгелериниң ажылынын эрткен чылдагы түүнелин илеткелчи чугаалаан. Кызылдың үлетпүр бүдүүлгелери ниити продукция бүдүүлгериниң чыл планын 106,7 хуу күүсеткен. Хоорайның үлетпүр комбинадынын, хлеб заводунун, колбаса фабриказынын, даг экспедициязынын, төп механика мастерскаязының, электростанцияның коллективтери боттарының хүлээлгелерин чедиишкиниг күүсеткилээн. Дааранылга комбинады, типография, авто-септелге заводу, Улуг-Хем ыяш ажыл-агый черинин мебель цеги бүдүүлге шөлдерин элээн калбарткылаан. Сүт заводунга чамдык чаартылгаларны кылган. Туйбу заводунда үзүктел чок ажылдаар төгерик суугунун ажыглалда киргени-биле ол бүдүүлгеде күш-ажылдын бүдүүкчүлүү 9 хуу бедээн, эрткен чылга деңнээрге ниити продукция бүдүүрери 17,2 хуу көвүдээн.

Хоорайның автотранспортчуларының чедиишкини улуг. Авто-ажыл-агый бүдүүлгелери чыл планын ноябрь 23-те күүсеткеш, пландан ажыр 300 мун тонна чүүктү сөөртүкен болгаш 645 мун литр кывар чүүлүү камнап алган. Көдээ ажыл-агый транспортунун, даг экспедициязының автобаазаларының, № 2 АТК-ның болгаш областың коммунал ажыл-агыйының АТК-зының коллективтери эн эки ажылдааннар. Хоорайның тудуг организациялары планда көрүнүкен 13584 дөрбелчин метрнин орнунга 14356 дөрбелчин метр чүрүттүлга шөлүн ажыглалга кирген.

Ындыг болза-даа хоорайда боттарының хүлээлгелериниң түрүжүк күрүне планнарын безин чедир күүсетпээн чамдык бүдүүлгелернин барын илеткелчи болгаш хуралга чүве чугаалаан эштер демдеглээн. Тыва авто-септелге, алгы, сүт заводтарында, Улуг-Хем ыяш ажыл-агый черинин мебель цегинде продукцияны үрей кылыр чоруктар амдыгаа чедир узуткаттынмаан. Туйбу заводу тудугларга ийи миллион ажыг кезек туйбуну чедир бербээн. Хуралга санал берген кол инженер эш Берлов заводтун план күүсетпээн буруузун чүрт үлетпүрүнүн эргелелинге, облпланга чая каарын ораалдашкан.

«Тыва тудуг» тудуг-монтаж эргелелинин начальниги эш Нестеровский план күүсетпээн дугайында оон адынга үнген шугумчүлелди сөс кылынга чөпсүзе-даа, «чаа бетон заводунун дериглери келбээн, оларны сөөртүрүн хожулаткан» деп, № 2 АТК-га хомудалын илергейлээринге өйлешкен болгаш ол заводту ажыглалга киирерин күзүн орай эгелээн ужурунда бүдүн кыш дургузунда оон кандыг-даа продукция бербейн турып келгени ол фактыны чажырарын ол ораалдашкан.

Продукцияның бот-үнезин чиигедириниң, арыг орулга киирип алырының планнарын чамдык үлетпүр бүдүүлгелер чедир күүсетпейн турарының фактылары хуралга база илерээн. Чижээ, сүт заводунда продукцияның бот-үнези эрги акша-биле 2078 мун, хлеб заводунда—219 мун рубльге аартаан. Сүт заводунун директору эш Ананьиниин чугаалааны-биле алырга, суг сөөртүрүнге безин канализация киирип ап болур хире акша-хөрөнгини ийи ай бүрүзүнде-ле чарыгдап келген. Эьт-сүт болгаш аъш-чем үлетпүрүнүн эргелели (эш Маркин) ол ажыктыг арганы санап шыдаваан болгаш канализацияны киирерин бодавайн келген.

СЭКП ТК-нын январь Пленумунун шиитпирлерин амыдыралга боттандырып, көдээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдер херекке чүрттүн бүгү ажылчы чоннары боттарының салыышкынын киирер хүлээлгелиг. Кызыл хоорайның чүрттакчылары колхозтарга болгаш совхозтарга шеф ажылын организастап турган, көдээнин ажыл-ишчилеринге улуг дузаны көргүзүп болур болгаш көргүзер ужурлуг.

Чижээ, областын харылзаа эргелиниң хоорайда коллективтери Бии-Хем районнун «Кызыл тараачын» колхозунун Ээрбек бригадазынга шеф дузаламчызын элээн каш чылларда көргүзүп келген. Олар бригадага чорудар ажылының планын колхозчулар-биле кады чыл эгезинде чогаадып ап турарлар. Харылзачылар колхозчуларның ортузунга лекция, беседаларны чорудуп, көдээ ажыл-агый ажылдарынга дузалажыры-биле организастыг үнүүшкүнү чорудуп келген. Парторганизация секретары эш Копыловтун чугаалааны-биле алырга, Ээрбек бригадазы эрткен чылын ногааларның эки дүжүдүн алган. Ынчалза-даа ол бригада ногаа өстүрер ажылга ам-даа белеткенип эгелевээн, бригадир эш Брюханов ол дугайында шеффилерниң сүмезинге дыннангыр эвес болуп турар чорукту оратор демдеглээн.

Хуралга СЭКП өбкомунун бирги секретары эш С. Тока чүве чугаалаан.

Хоорайның партия-ажыл-агый активинин хуралының киржикчилери СЭКП ТК-нын январь Пленумунун шиитпирлерин бир үн-биле чүүлүүгзүнүп хүлээп алган. Хоорайның үлетпүрүнүн талазы-биле чыл планын 1961 чылдың декабрь 20-ге, тудугнун — декабрь 28-ке, транспорттун—декабрь 5-ке чедир күүседирин, доктааттынган пландан ажыр 910 мун рубльдин ниити продукциязын бүдүүп үндүрерин, 300 мун тонна чүүктү сөөртүрүн, 300 мун литр кывар чүүлүү камнап алырын, үлетпүргe күш-ажылдың бүдүүкчүлүүн планга үлүр 5 хуу, тудугга — 1,5 хуу бедидерин чедип алырын хуралдың хүлээп алган доктаалында айыткан.

«Тере-Хөл» колхоз күрүне мурнунга бодунун хүлээлгелерин күүсеткен турар кылдыр аная улуртулганы күштелдирерин, колхозтарга болгаш совхозтарга шеф дузаламчызын экижилерин СЭКП хооркомунга болгаш хооркүүсөкомга хурал сүмелээн.

Чаа-Хөл септелге-техника станциязында тракторларның кол хөделдирер кезектерин септээр звено (удуртукчузу Н. Анопко) бодунун мурнунда салдынган сорулганы шудурга күүседип турар. Звенонун кежигүннери коммунистиг күш-ажылдың звенозу деп бедик атты чедип алыр дээш демиселде. Бо звено январьда септелге онаалдазын 115 хуу күүсеткен. Септелге чүгле бедик шынарлыг чоруттунуп турар.

Чурукта: (солагай талазындан оң талазынче)—Н. И. Анопко, оон чанында звено кежигүнү, дүржүлгалыг механизатор А. Ч. Шактар «Д-28» деп тракторнун кол хөделдирер кезектерин көрүп турары.

Фото **В. Уколовтуу.**

Соңгулдаларга уткуштур

Агитпунктуда

Улуг-Хем районнун «Улуг-Хая» колхозунда О. Ян-оол эргелекчилээн агитпункт чер-чер Советтеринге соңгулдаларга белеткелдин үезинде ажылчы чоннарның ортузунга агитас-массалыг ажылды организастаар талазы-биле эки ажылдап турар. Соңгулдаларга белеткелдин болгаш ону эрттиреринин үезинде чорудар ажылдарның тодаргай планы кылдынган болгаш эки күүсеттинин турар. Агитаторларның идепкейлиг киришкени-биле агитпункт болгаш соңгулда участогунун төвү көрүшүүт кылдыр дериттинген.

Агитколлективтин 27 агитаторлары тус-тус участоктарда быжыглаттынган болгаш оларның сургаалдалыг хуралын кылган. Агитаторлар ам үеде СЭКП ТК-нын январь Пленумунун материалдарын, чер-чер Советтеринге соңгулдалар дугайында Дүрүмнү, соңгулда системазынын лугайын соңгукчуларга амыдырал-биле холбаштыр тайылбырлап берип турарлар. Ам депутаттарга кандидаттар дээш агитация ажылы калбарып турар.

Агитаторларның иштинден эштер Э. Монгуш, Е. Чамзырын, ыраккы одарларда быжыглаан агитаторлар Баазан, Докаш-оол, Калзан олар эң идепкейлиг ажылдап, чоннун күзенчиг аалчылары болуп турар.

Лекция, беседаларны организастаарындан ангыда, чонга көргүзер концерттерни агитпункт агитаторларның болгаш уран чүүл бөлүмүнүн киржилгези-биле организастап турар. Агиткультбригада чоокта чаа Эьжим фермазынга солун концерти көргүскен, ам чоокку үеде ырак одарларда малчыннарже үнер деп турар.

А. СОСКАЛ.

Хөй-ниитиниң дузазы херек

Эрткен чылдың сентябрь төнчүзүнде СЭКП-ниң Кызыл хоорай комитединиң бюрозунун шиитпирин ёзугаар улусчу университет хоорайга тургустунган. Улусчу университет эртемнин болгаш техниканын, уран чүүлдүн, кадыкшылдың база адаиелернин — дөрт факультеттерлиг. Оон кол сорулгазы болза аныяктарның, ажылчыннарның, албан-хаакчыларның коммунистиг кижизидилгезинге бүгү таланын боттуг дузазын чедирери болур.

Улусчу университетке баштайгы кичээл 1960 чылдың октябрьда болган. Аная 500 ажыг кызылчылар чыгып олурушканнар. Университеттин кичээлдеринге олуржур эргенин билеттерин профэвилелдериниң тус-тус адырларының аайы-биле организастаан турган. Чижээ, күрүне албан черлериниң профэвилелинин область комитеди 170, башкыларнысы —100, «Тыва тудугнун» тудуг комитеди —20 билеттерин тус-тузунда алганнар. Билеттерни тарадырын мынчаар организастааны баштайгы үеде багай эвес түүнелдерни берген.

Бөгүнге чедир улусчу университетте 12 кичээлдер болган. Эртемнин болгаш техниканың факультединге «Октаргайны шингээдип алырынга эртемнин болгаш техниканың ролю». «Улус ажыл-агыйынга химиянын ролю», кадыкшылдың факультединге «Ажылчы чоннарның кадыкшылын камгалаары — Совет күрүнениң эн чугула сорулгазы», «Арагага хандыгар болгаш таашкылаар чоруктар—кадыкшылдың хоралыг дайзыннары», уран чүүлдүн факультединге «Уран чүүл деп чүл», «Л. Н. Толстойнун чогаадылга ажылы», «Глинка — орустун классиктиг музыказынын үндезилекчизи», ада-иелернин факультединге «СЭКП-ниң XXI съездинин шиитпирлеринге болгаш школаның амыдырал-биле харылзаазынын дугайында Хоойлуга дүүштүр, өзүп орар аныяк салгакчыларны коммунизм ёзузунга кижизидериниң сорулгалары болгаш онзагай чүүлдери», «Өг-бүлеге урулгарның атеистиг кижизидилгези» деп темаларга лекцияларны улусчу университеттин дыннакчылары сонуургалдыг дыннааннар.

Ындыг-даа болза улусчу университеттин ажылында улуг четпестерниң дугайын дөрт чугаалаар херек. Тус-тус факультеттерниң дыннакчыларының саны дыка эвээш бооп турары хоорайның чамдык албан, организацияларында партия, комсомол, профэвилел организацияларының удуртукчуларын көңгүс дувуретпейн турары эдеп. Чижээ, ном садымының, харылзааның хоорай конторазының, харылзааның область эргелелинин, облпотребсоюзтун, ол-ла черниң садыг баазазының, школаларның профэвилел организациялары улусчу университеттин кичээлдеринге киржир эргени берип турар билеттерни мынчага дээр чаңгыстыг-даа албаннар. Бо коллективтернин кежигүннери улусчу университеттин ажылынга көңгүс киришпейн турарлар. Оон-биле кады, профэвилел организацияларының билеттерин холга алза-даа, дыка хөй эштер улусчу университетке келбейн турарын айтыр херек. Чижээ, эртемнин болгаш техниканың январь 9-тагы кичээлинге 70 кижи келген, оларның иштинден чүгле 9 кижи билеттерлиг болган. Шак ындыг дувуренчиг байдал өске факультеттерде база бар.

Улусчу университеттің факультеттеринге дыннакчыларның санын көвүдедир, кызылчыларга университеттің билеттерин хөй-биле тарадыр дугайында партия хооркомунун бюрозунун доктаалын чамдык, ылангыя чүрт үлетпүрүнүн, көдээ ажыл-агыйның, башкыларының профэвилел область комитеттери (даргалары эштер Георгиевский, Петеримов, Слободчукова) күүседириниң боттуг хемчегларын албайн турарын айтыры чугула. Эштер Петеримов, Георгиевский улусчу университеттің дыннакчыларының дацызын-даа, аная кымнарның барын турарын, профэвилел кежигүннериниде чеже билеттер тараттынганын көңгүс билбес бооп турарлар. Ынчаарга улусчу университеттің ажылынга хоорайның комсомолчуларының, аныяктарының киржилгези кончуг кызыы. Ындыг турбуже ВЛКСМ-ниң хоорай комитеди (секретарьлары эштер Путинцев, Содунам) улусчу университеттің ажылын эжижилеринде боттуг дуза чедирбейн турарлар.

Улусчу университеттің ажылын чогуур деңнелге тургузар херекке бүдүүлгелерде, албан черлериндe, школаларда партия, комсомол, профэвилел организацияларының хүн бүрүдеги практиктиг дузазы негеттинип турар. Чүгле хоорайның хөй-ниитти организацияларының күүзү-биле ажылчы чоннарны коммунизм ёзузунга кижизидер улуг херекке өскү, боттуг дуза чедирер соргулгазын улусчу университет күүседип шыдаар.

Б. ТОКАРЕВ,
Кызылдың улусчу университединин директору.

КЫШКЫ ОДАРЛАРДА ХОЙЖУЛАРНЫҢ АЖЫЛЫ

Көдээ ажыл-агыйның дүржүлга станциязының Хөндергей участогунда шээр мал 16 коданнарда, кодан бүрүзү эки одар-белчиирлиг кыштаглларда тургустунган. Малга немелде чемнерни кыштаг бүрүзүнде чедирип турар. Хой хураганнаашкыны түлүктээн. Хойжуларга дузалажыр сакманщиктерни немей тургускан. Эрткен чылдың декабрьдан бо чылдың январь төнчүзүнге чедир 11 коданнарда төрээн 336 хойнун 337 хураганнарын хойжулар менди доруктуруп турар.

Хойжу К. Дүптей-оол чылдын-на хураганны менди ап келген, эрткен чеди чыл дургузында 3000 ажыг хойну өстүрген. Оон ажаалдазында хойлардан эрткен ийи айларда 168 хой хураганнаан, оон чаңгыс-даа хураган хоравааан.

— СЭКП-нин XXII съездизинге күш-ажылчы чедиишкиннер-биле ужуражыр дээш социалистиг хүлээлгени алдым, чеди чылдың ийиги чылында 100 хойдан-на 122 хураганны, бир хойдан-на 2 килограмм дүктү алган мен, 1961 чылда төрээн 100 хойдан-на 150 хураганны, хой санындан 2 кг дүктү алыр деп хүлээлге алдым, ону күүседир дээш бүгү аргаларны хереглеп, күжениишкиниг ажылдаары менден негеттинер деп — Дүптей-оол чугаалап турар. — Малды менди кыш ажырар дээш оон ажаалгазын күштелдирер херек. Кара-Бут деп черде кештаамның одары чегей апарган. Чамдык одарларны харөртүү дуглаан. Хойларның даваннары тастап эгелээн. Байдал мындыг болганда, станцияның участок эргелекчизи эш Содунам, мал бригадазының бригадири эш Самбуу оон ажылынга дузалажырының хемчеглерин алырын хойжулар улуу-биле күзеп турар бис.

Станцияның хойжузу К. Оржун-оол ам мурнакчыларның одуруунда кирген. Эрткен чылын ол 100 баш хойга онааштыр 151 хураганны, хой бүрүзүнден 2,3 кг дүктү алган.

— Бистин төрээн Коммунистиг партиявыстың ТК-зының Пленуму көдээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдериниң кол сорулгаларын тодаргайы-биле айыткан. Оон шиитпирлерин күүседиринге боттуг салыышкынымны киреримни, партияның XXII съездизинге төлептиг ужуражыр дээш чарышка киришкеш, чеди чылдың үшкү чылында 100 хойдан-на 150 хураганны, бир хойдан 2,5 кг дүктү алырын хүлээндим. Алган хүлээлгемге ээ болуп шыдаар мен— деп, хойжу Оржун-оол чугаалаан.

* * *

Хойжулар Кенен, Домбуй, Албай-оол, Доржулдай болгаш Кадыг-оол оларның кодаларында төрээн 46 — 111 баш хойларның хураганнары чаңгыс-даа чидириг чок, менди доругуп турар. Олар тускайлаан сиген болгаш өске-даа чемнер-биле хураганнарны чемгерип, оларның ажаалдазый күштелдирген.

М. СЕВЕН.

Кыска репортаж

Хойжуларда

Кара-Шаттың кыштагларында малчыннарны эргий кеззээш, Ак-Өдекте Оюн Болат-оолдун кыштаанга кээп турувуста кежээки имир дүшкен. Аалда баглаашта эзерлиг аттар көстүр, база ыт бисче хөлзенчиг эзрип келди. Изиг-демир хоолайындан узун хоюг ак ыш үнүп турган бажында кирип келдивис. Бажын бөдүүн, эки чылыгаттынган. Имистелдир кыпкан керосинниг лампанын чырыында кижилер-ле хөй, күлер-хүрен хойжу эрлер-даа, сакманщик кыстар-даа бар болду:

— Чангыс участоктун хойжулары чыглып келгенде, эжидир хөөрежип олурбас бе — деп, партия райкомунун секретары эш Ламажап баштактаны аарак чугаалады.

— Мээн чарышка кыйгырган эжим Чайбар хойжу келбээн чоор бе? — деп, Б. Чамзын-оол айтыды.

— Оларныында ам кидин инек саап турлар боор, сүт-биле эмискиктээр чаш хураганнар бар болдур ийин — деп, ол-ла кавынын хойжуларын эргин-кезин чоруур, колхозтун мал эмчизи, комсомолчу агитатор кыс С. Додуй харылады.

— Аныяктарның сорук-күштүү аайлыг эвес. Бистин хоочун хойжу Төре-Бады акый мени чарышка кыйгырган-дыр — деп Оюн Болат-оол улашты.

— Эки херек-тир. Хүлээп алдым. Хүлээлге, аазаашкын дугайты партия Төп Комитединиң январь Пленумунун доктаалында айыканын билир бис. Мээн хүлээлгем хоомай эвес: хайнак хой бүрүзүнден 4,6 кг дүктү кыргын алыр, төрүүр 100 хойга онааштыр 100 хураганны камгалап ап өстүрер. Ону чедип алыр төлээде, ам бистин ниити хүлээлгевис — бүгү баш малдарны менди кыш ажырары. А моон күүселдези бистин хүн бүрүдеги ажылывыс-биле хынаттынар болдур ийин. Ам каш хонгаш-ла массалыг оолдаашкын. 405 баш хураган дээш мээн өг-бүлем бүгү күштү үндүрер ужурлуг бис.

— Сакманщиктерниң хүлээлгези чүл?—деп, радиоприёмник чанында олурган кыстардан улуг хойжу айтыды.

— Эрткен чылын 94 хураганнарны ажаап доруктурган мен. Ам бо чазын 125-ке чедир күлээниписимзе хөөрем чок-ла боор — деп, комсомолчу Полина Сондуймаа илдик чок-ла харылаан. Ажыймаа биле Делгермаа база-ла эжиндеп тулак чок хүлээлгени алганын сөглээннер.

— Эр-хейлер! — деп, хойжулар мактадылар.

— Эн аныяк хойжувустун хүлээлгези база соруктуг болдур ийин. 100 хойдан 110 хураган дээн! Ындыг-аа, Комуна?

— Шак-ла ындыг. Хой бүрүзүнден 2,1 кг дүктү аза... — деп, аныяк малчын Баллан Комуна харылаан. — Улуг зоотехник бистинге чораан, мээн-биле чугаалажып, хойларның байдалын көрүп, арга-күштеримни санап көрген чүве. Хүлээнгени күштүг — аазаан сөске зө болурун билир мен. Ам мээн коланымда 110 хой төрээн, хураганнар бүрүн менди. Ол хойларга ам кошкарлар салыр бис.

— 1961 чыл бистин чүртка чаа, солун болуушкуннар-биле байлак-ла эгеледи. Магалыг болгаш чоргаранчыг-дыр — деп. Данзырын Иван Совет Эвилелинде Чернин чаа эдеринчизин салып үндүргенинге холбаштыр өөрүшкүлүг сөгледи...

О. МАНДАРЫЙ.

Тес-Хем район.
«Чодураа» колхоз.

Делегейниң коммунистиг шимчээшкининге кайгамчыктыг болуушкун

(СЭКП-ниң XX съездизиниң 5 чыл болганынга)

Дөрт он чылдарның мурнунда, 1920 чылдың мартта, В. И. Лениниин айыш турганы болза, бистин партиявыстың съездилери Совет эргечагырганын бүгү тургузуушкунунга, Россияның бүгү удуртулгазынга дээн хире чергези-биле, а делегейнин коммунистиг шимчээшкининге база дыка чугула ужур-дузалыг болуп турар.

Ленинчи демдеглелдин шынныын бистин партиявыстын болгаш делегейнин коммунистиг шимчээшкининин хөй чылдардагы төөгүзү балыткап турар. Бүгү чүрттарның акыдунма коммунистиг болгаш ажылчын партиялары улуска демократия болгаш социализм дээш демиселдин хөрөөнге кызыгаар чокка бараан болурунун үлегер-чижээн, марксчи-ленинчи теориняны амыдырала боттандырарының, чаа төөгүлүг дүржүлгага үндезилээш ону чогаадыкчы хөгжүүп база байыдарының үлегер-чижээн СЭКП-нин ажыл-чорудулгазындан көрүп турарлар.

Чүгле бистин партиявыска болгаш совет улуска эвес, харын база бүгү коммунистиг болгаш ажылчын партияларга, делегейнин ажылчын шимчээшкининге, бүгү мурнакчы кижи төрелгетенге дыка улуг төөгүлүг болуушкун болза, беш чылдың мурнунда, 1956 чылдың февраль 14—25-те болуп эрткен СЭКП-нин XX съездизи болган. Съезд болза ССРЭ-нин улустары болгаш улус демократия чүрттарының акы-дунма улустары хол-холуунан туттунчун алгаш, чаа амыдыралдың түүгүзүүшкүнүнга шылгарангай тиилелгелерни чедип алган үеде, кажан делегей хөгжүлезинге социализмнин туруштарының быжыгарының талазынче үндезин өскерилгелер боттанган үеде болуп эрткен. Социализм чангыс чүрттүн хемчээлинден үнген болгаш делегей системазы болу бергеш, капитализмнин делегей системазынга улуг демиселге өзүп база быжыгып, кижи ниитилелинин хөгжүлезинин шиитпирлиг фактору кылдыр улам-на хуулуп бар чыдар.

Чаа төөгүлүг байдалларда СЭКП-нин XX съездизи ССРЭ-де моон соңгааргы күрүне болгаш партия, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунун айтырыгларының талазы-биле база социализмнин делегей системазын болгаш делегейнин коммунистиг шимчээшкинин быжыглаар дээш демиселдин айтырыгларының талазы-биле чаа сөстү чугаалаар ужурлуг турган. Съезд ол төөгүлүг сорулганы күүсеткен. Оон шиитпирлериниде ленинчи партияның болгаш оон Төп Комитединиң коллективтиг мерген угааны синниккен.

СЭКП-нин XX съездизинге Н. С. Хрущевтун кылганы, партияның Төп Комитединиң отчёт илеткелинде, съездинин делегаттарының чугааларында болгаш съездинин шиитпирлериниде партияның аажок улуг чаартыкчы ажыл-чорудулгазының түүнелдери үндүртүнген болгаш ССРЭ-ге коммунистиг тургузуушкунунун өндүр чаагай перспективалары айытынган. Н. С. Хрущевтун илеткели болгаш съездинин шиитпирлери чогаадыкчы марксизм-ленинизмнин эртинезинге чугула салыышкын болган. Бүгү чүрттарның улустарынга амыдыралчы чугула айтырыгларга хамыдыралдын ленинчи нормаларын, коллективтиг удуртулганын принциптерин катап бүрүүн-биле тургузарын СЭКП ТК-га съезд дааскан. СЭКП-нин XX съездизинин сөөлүнде эрткен беш чыллар партияның организакчы болгаш удуртукчу ролюнун улам ынай бедээни-биле, партийжи массаларның болгаш бүгү совет улустун идепкейинин өскени-биле демдеглеттинген.

Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлээлекчилериниң Чөвүлел хуралының Медеглелинде демдеглеп турары болза, ийи-чангыс кижилерге чүүлүү чоруктун хоралыг үрүжүктарын ажып эртер дээш, партийжи амыдыралдың ленинчи нормаларын катап тургузар дээш демисел делегейнин коммунистиг шимчээшкининин хүрөөленин идея болгаш организас талазы-биле быжыглаарынга онза чугула ужур-дузалыг болган. Марксисчи-ленинчи партиялар болза, демократтыг централизмнин принципинге үндезилээш, партийжи амыдыралдын ленинчи нормаларын хажык чокка сагыырын боттарының ажыл-чорудулгазының эдерип күүседир хөөйлүзү кылдыр санап турарлар.

Чогаадыкчы марксизм-ленинизмнин туружу-биле СЭКП-нин XX съездизинин чырыткаңы, бистин үенин шынар-демдектерин тодаратканы, социалистиг болгаш капиталистиг күрүнелернин тайбын кожа-хелбээ догуннаашкынының лугайы, амгы үеде дайыннарны болдурбайн барып болурунун дугайы, ямзы-бүүү чүрттарның социализмче шилчилгезинин хевирлеринин дугайы ышкаш, делегей хөгжүлезинин ындыг үндезин айтырыглары бүгү делегейнин коммунистиг шимчээшкининге амыдыралчы ужурдузалыг болуп турар.

Социалистиг болгаш капиталистиг системаларның тайбын кожа-хелбээ догуннаашкыны болдуп болур бе? Делегейнин үшкү дайынын болдурбайн барып болур бе? Чер делегейнин бүгү диптериниде чүс-чүс миллион кижилерни дувуреп турар бо миселли кошкатпас, партийжи амыдыралдын ленинчи нормаларын, коллективтиг удуртулганын принциптерин катап бүрүүн-биле тургузарын СЭКП ТК-га съезд дааскан. СЭКП-нин XX съездизинин сөөлүнде эрткен беш чыллар партияның организакчы болгаш удуртукчу ролюнун улам ынай бедээни-биле, партийжи массаларның болгаш бүгү совет улустун идепкейинин өскени-биле демдеглеттинген.

Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлээлекчилериниң Чөвүлел хуралының Медеглелинде демдеглеп турары болза, ийи-чангыс кижилерге чүүлүү чоруктун хоралыг үрүжүктарын ажып эртер дээш, партийжи амыдыралдың ленинчи нормаларын катап тургузар дээш демисел делегейнин коммунистиг шимчээшкининин хүрөөленин идея болгаш организас талазы-биле быжыглаарынга онза чугула ужур-дузалыг болган. Марксисчи-ленинчи партиялар болза, демократтыг централизмнин принципинге үндезилээш, партийжи амыдыралдын ленинчи нормаларын хажык чокка сагыырын боттарының ажыл-чорудулгазының эдерип күүседир хөөйлүзү кылдыр санап турарлар.

Чогаадыкчы марксизм-ленинизмнин туружу-биле СЭКП-нин XX съездизинин чырыткаңы, бистин үенин шынар-демдектерин тодаратканы, социалистиг болгаш капиталистиг күрүнелернин тайбын кожа-хелбээ догуннаашкыны болдуп болур бе? Делегейнин үшкү дайынын болдурбайн барып болур бе? Чер делегейнин бүгү диптериниде чүс-чүс миллион кижилерни дувуреп турар бо айтырыгларга эртемге үндезилеттингин харыыларны СЭКП-нин XX съездизи бир-ле дугаарында берген.

Империализмнин агрессчи хөөнүүг идеологтары тайбын кожа-хелбээ догуннаашкынынын принциптерин коммунистернин тактиктиг оптуг чоруу кылдыр көөр болза чогуур деп чүлчуруп турары биллингир болгай. Социалистиг күрүнелер революцияны «экспорттаарының» аргазы-биле өске чүрттарда капиталистиг тургузугну дүжүрерин бодап турар дээр чергелиг чүвени бүзүредирин тайбынын дайзыннары ораалдажып турар. «Коммунистиг агрессия» дугайында кара сагыштыг бодалдарны сойгалавышаан, Н .С. Хрущевтун XX съездинин индириндеи мелеглээни болза: «Бистернин, коммунистернин аразында капитализмнин талалакчылары чок болбайнаан. Ынчалзажок капиталистиг корум-чурумнарның туруп турары чүрттарның иштики херектеринге бистин холгаарлаанывыс азы холгаарлаарын бодап турарывыс черле ол эвес-тир. «Хосталганы Бурбон-нагылаштыр тергеге олуртуп алгаш даштыкыдан киир сөөртүп келбес чүве» деп, Ромен Ролланның чугаалааны-ла шын. Революциялар чагыг ёзугаар кылдынып турар деп бодаары каттырынчыг-дыр».

Бодунун шиитпирлеринге XX съездинин демдеглээни болза, Совет Эвилелинин даштыкы политиказынын чингине шугуму янзы-бүүү социал тургузуглуг күрүнелер-биле тайбын кожа-хелбээ догуннаашкынынын ленинчи принциви болуп келген болгаш болуп артар-даа.

Делегейнин социалистиг системазы кижи төрелгетенин хөгжүлезинин шиитпирлиг фактору болуп бар чыдар байдалдарда амгы үенин эн-не чугула айтырыгларын чаа ёзу-биле, тайбынын, демократияның болгаш социализмнин эрге-ажыктарынга дүүштүү шиитпирлээринин боттуг аргалары бар болуп турар. Чер бөмбүрзээнде ам дээрезинде империализм туруп турунда капиталистиг монополияларның эрге-ажыктарын төлээлээн реаксылыг күштер шериг авантюраларынче болгаш агрессияже моон соңгаар-даа чүткүп, дайынны өөскүдүп үндүрерин ораалдажып болур дээрзин Н. С. Хрущевтун XX съездиге илеткелинге болгаш съездинин шиитпирлеринге бистин партиявыс бүгү делегейге медеглээн. Ынчалзажок дайын чайлаш чок болур деп чүве турбас ужурлуг. Чүге дээрге, империалистернин дайынны өөскүдүп үндүрерин болдурбайн барып шыдаар ындыг шыңгыы чепсектерлиг, күүлүүг ниитилел болгаш политиктиг күштер төөгүде бир-ле дугаарында тыптып келген.

Делегейнин социалистиг системазының быжыкканының болгаш империализмнин колониалдыг системазының буурап дүжүүшкүнүнүн дүргедээнинин түүнелинде, делегей ареназында күштеринин деңзигүүрү тайбынга болгаш депшилгеге ажыктыг кылдыр улам-на өскерлип турар. Ам үеде бистин чер бөмбүрзээвистин чонунун 35 хуу хирези социалистиг системаның күрүнелеринге онаажып турар. Колониалдыг дарладдан хосталган азы боттарының хосталгазы дээш демисежип турар чүрттарда чонунун 40 ажыг хуузу чүрттап турар. Делегейнин чонунун чүгле дөрттүн бир кезии хирези империалистиг күрүнелерге онаажып турар.

Делегей ареназында социализмге ажыктыг кылдыр болуп турар төөгүлүг ханы өскерилгелер янзы-бүүү чүрттарның социализмче шилчилгезинин хөрөөнге чаа перспективаларны ажыдып турар. Бүгү чүрттарга, кандыг-даа байдалдарда социалистиг революция чепсектиг тура халыышкынның болгаш хамааты лайынның аргазы-биле боттанары албан бе азы революцияның тайбын хөгжүлдези болдунуп база болур бе?

Империализмнин чулчуруукчулары марксисчи-ленинчилерни кажан-даа, кая-даа күүлээшкинче чүткүүр, чер болганга хамааты лайынны өөскүдүп ораалдажып чоруур кижи-

КОЛХОЗТАРНЫҢ ОТЧЁТ-СОҢГУЛДАЛЫГ ХУРАЛЫНДАН

(Шүгүмчүлелдиң болгаш бот-шүгүмчүлелдиң адаа-биле)

Колхозтуң отчёттуг хуралынга чыылган колхозчуларның кол кичээнгейин «СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, партияның XXII съездизинге чаа-чаа күш-ажылчы чедишкиннерлиг ужуражылынар». «1961 чылдың март 5 — РСФСР-ниң чер-чер Советтеринге сонгулдаларның хүнү. Шупту, сонгулдаларже!»—деп, лозуңнар хаара тудуп турган. Чеди чылдың үшкү чылының эгелеп турар үезинде болуп эрткен колхозтуң отчёттуг хуралының чаа онзагай үүлү шак ол кыйгырыглар-биле илереттинер.

«Кызыл сылдыс» колхозтуң бүгү кежигүннери СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин, Пленумга эш Н. С. Хрущевтуң чугаазын бедик көдүрлүүшкүн-биле уткаан болгаш хүлээп алган, ол документилер көдээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдүрүнүң лайынчы программазы, совет кижилериң чаагай байдалын улам-на бедидериниң дугайында Коммунистиг партияның аажок улуг сагыш салыышкынын илередип турар дээрзин колхоз даргазы эш Борбак-оол болдуңун илеткелинге демдеглээн.

— 1960 ажыл-агый чылында колхозчуларның карак-кызыл ажылаанының түннелинде, социалистиг хүлээлгелерни күүседир талазы-биле чамдык эки түннелдер чедип алдынган. Артель күрүнеге 790 центнер сүттү саткан, ынчангаш бо талазы-биле хүлээлгезин ажыр күүсеткен, а планныг онаалгаан ажыр 220 центнер сүттү саткан. Ол ышкаш дүк садарының хүлээлгези 109 хуу, а ону бүдүрер дугайында хүлээлге база долдур күүсеттинген. 1958 чылдыы-биле деннээрге чеди чылдың баштайгы ийи чылында эт бүдүрери 12 хууга, а садары—3,7 катап, сүттү бүдүрери—49 хуу, садары—3,5 катап, дүк бүдүрери 60 хуу өскен. Хойларның баш саны 1958 чылда турганындан 1960 чылда 2109 баш көвүдээн. 1960 чылда чүгле хой ажылындан безин кирген орулга 1 миллион 564 мун рубль (эрги акшаның хемчээли-биле) болган.

Боттарынга алган хүлээлгелерин күүсеткен мурнакчы ажыл-ишчилерни илеткелчи демдеглээн: саанчы Долзат 14 инектеринден бирээзиндеге 1500 кг сүттү саарын хүлээнгеш, херек кырында 1634 кг-ны саап алган. Төп сүт-бараан фермазы бир инекке онаштыр сүт саалдазын сөөлгү үш чылдар-дургузунда доктаамал белдирип келген. Чижээ, 1958 чылда 1 инектен оргумак саалда 1007 кг, 1959 чылда —1118,6 кг, а 1960 чылда—1134 кг болган. Ол фермада эки ажылдап турар К. Балчыт, К. Ягаанай, Х. Чылбак ышкаш саанчылар база бар. Хойжуларда эштер Барыс-Хөө, Хууракай, ажыл нормазын үргүлү ажыр күүседип турар тудугжулар А. Чула, Бүлгээр, мергежилдиг механизаторлар Ч. Ария, Шойжуң болгаш оон-даа өскелер ниитиниң ажыл-агыйынга кончуг шудургу ажылдап, колхозчуларга мактаткан.

Мооң-биле чергелештир, артельдиң ажыл-чорудулгазында улуг четпестер база бар болуп турар. Четпестерни, удуртулганы куду деннелин чогуур өйүнде чидии-биле шүгүмчүлеп илередиринче, оон чогуур түннелдерни кылырынче партия бисти өөредип турар. СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлери, пленумга эш Н. С. Хрущевтуң чугаазы бо дугайында биске толаргай өөредиг болган. Ынчангаш бис бо отчёттуг хуралывыска 1960 чылда элээн ажылдар чүге чедир күүсеттинмээнинин чылдаганнарын толаргайлаар, бар четпестерни моон соңгаар болдурбазының орудтарын айтыр ужуртлуг дээрзин илеткелчи чугаалаан.

Колхозтуң экономиказының үндезини — мал ажылын, оон иштинде хой ажылын хөгжүдүрүнүң планын 1960 чылда колхоз күүсетпээн. Хойнуң баш саны харын 1959 чылдыындан безин кудулаан. Үүс хойдай-на дөңгүп-ле 54 хураган адыныган. Шээр малдың уксаазын эки-жидер ажыл чогуур негелдезинге чедир чоруттунмаан. Мыйыстыг бода маллың, оон иштинде саар инектериниң баш санын өстүрүнүң планы база күүсеттинмээн. Эрткен чылын 14 инек кызыраан. Көдээ ажылагыйының ажыглаалдыг 100 гектар шөлүнге 1960 чылда колхозтуң мыйыстыг бода малы 1,8 баш, хою —24,3, өшкүзү—4 баш; эт бүдүрери—5,4 центнер, сүттүү—2,4, дүк бүдүрери—0,57 центнер онаашкан. Мал ажылынга колхоз баштаар чериниң удуртулгазы ам-даа куду деннелде.

Отчёттуг хуралга колхозчулар колхоз баштаар чериниң удуртулгазында четпестерни дорту-биле илеткен болгаш ону моон соңгаар болдурбазын негээн.

— Ажыл-агыйывыстың кол алыры мал ажылы болгай. Ынчаарга кодан-кодан малдарны ажаап өстүрүп малчыннар ханылап турар бис. Колхоз баштаар чериниң. районнуң-даа удуртукчуларының мал ажылында удуртулгазында улуг четпестериниң бирээзи болза, малчыннарның ажыдырал-чуртталгазында онза кичээнгей салбайн келгенинде. Кижилер дугайында сагыш салыышкынны СЭКП ТК-ның январь Пленумунга эш Н. С. Хрущевтуң чугаазында айытканын номчаан болгай бис. Бырак-узактан келген малчыннар айтыыг тургузарга тодаргай, дорт харыы бербес, өөрениң көрөөл» дээр, ажыл чылзыр чорук колхозтуң даргазының оралакчызы эш Сандыкчаптың чанчылы болу берген. Малчыннарның культурлуг чуртталга хандырылгазында күүрүг аазаашкын кылыр чоруктан чайлааш, боттуг лузалажыр хемчеглерни алырынче шуут шилчиириниң үези келген—деп, хойжулар эштер Кыныра, Седип олар шүгүмчүлээннер.

— 1959 чылда бир күш-хүнге 8 рубль, 2 кг тараа алган бис, а 1960 чылда бир күш-хүнге 7 рубль онаашкан. Ол чылда күш-хүннериниң хемчээли оон мурнунда чылдыындан эвээжээн-дир. Күш-хүннериниң саналышкынын тодаргайбыле хынаар болза чүве-ле бар. Маңаа кол бухгалтер эш Сагаачы дорт хамаарылгалыг дээрзин демдеглээр херек. Колхозтуң удуртукчуларында арагалаар чорук бар. Ол бак чоруктан олар чайлавас болза удуртулгага турары берге. Ферма эргелекчилери Коожап, Эгер болгаш колхоз аппарадының кудуку ажылдакчылары удуртукчуларның арагалаар чоруун чажырып турар-лар, чамдык малчыннар колхоз даргаларынга арага сөннеп турары канчап-даа шын эвес—деп, колхозчулар И. Ойдуп, Луисан-Дажы санаалынга чугаалаан.

— Продукцияның бот-үнези бисте кандыгыл дээрзин отчёт илеткелде көргүспээн-дир. Бот-үне дээрге, ажыл-агыйны анализтеп көөрүнүң кол экономиктиг көргүзүүлериниң бирээзи болгай. Чер ажылынга чогуур кичээнгей салдынмайн турда, мал ажылынга эки көргүзүүлер болдунмас дээрзин бистин колхозувуста байдал херечилеп турар. Тараа культураларынче кичээнгейнин кошкааны билдингир болгай. Эткен чылын 1959 чылдыындан безин күлү дүжүттү алган бис. Чер ажылын холга алырын колхоз баштаар чериндеге негээр үези келген—деп, агроном эш Баткар чугаалаан.

— «Мөрен» көдээ Совели (даргазы эш Чоксум), партия организациязы (секретары турган эш Бадарчы) 1960 ажыл-агый чылында колхозтуң баштаар чериниң ажылынга удуртулганы, контрольду кошкаткан. Районнуң көдээ ажыл-агый инспекциязының ажылын боттуг удуртуп, өжүдүп шыдавайн турарындан оон колхозтарга ролю мырыңай көзүлбестээн, инспекция бар бе, азы чок бе деп айтырыг тургустунуп турар. Районнар аразының септелгетехника станциязы Эрзин районнуң колхозтарынга техниктиг дузалаачызы дыка кошкак болуп, колхозтарның техникага өзүп турар негелдезин ханылып шыдавайн турар—деп, отчёттуг хуралга колхозчулар шынгыы шүгүмчүлээн.

1960 ажыл-агый чылының чамдык чедишкиннерин айтып, четпестерин дарый чайладырын демдеглээш, колхозтуң отчёттуг хуралы чеди чылдың үшкү чылында чаа сорулгаларны чугаалажып, иштики курлавырларны санап көргеш чөп ажыглаар, СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырары дээш улам күжениишкинниг ажыллаарын шиитпирлээн. Төрээн партиязының XXII съездизинге аллар болдурган социалистиг хүлээлгелерни колхозчулар алган. Артель 1961 чылда Төрээн чуртка 1800 центнер эттти, 660 центнер сүттү, 330 центнер үүктү бээр, эткир-сүткүр инек бүдүзүнден ортумаа-биле 1200 кг сүттү саап алыр, сүт бүдүрерин 132 тоннага чедирер, хой бүдүзүнден ортумаа-биле 2,2 кг дүктү кыргыыр, 100 баш шээр маллан-на 100 баш анай-хураганны, 100 инектенне 95 бызааны алыр, тарылга шөлүн 1960 чылда турганындан бо чылын элээн калбартыр, тарылга белеткелин март 15-ке чедир доозар, күрүнеге салар мал продуктуларының талазы-биле социалистиг хүлээлгелерни октябрь 10-га чедир, түүт планын база ол-ла үеде күүседир — деп улуг сорулгаларны салган.

О. МАНДАРЫЙ,
«Шынның» корреспондентизи.
Эрзин район.

БРИГАДАНЫҢ КЕЖИГҮНҮ

Кызылдың № 1 чүүк АТК-зында сураглыг чолаачы Ю. Зюзинге удурткан коммунистиг күш-ажыл бригадазының кежигүнү А. Белкин төөрүлүг чеди чылдың ийиги чылының онаалгаларын хуусаа бетинде ноябрь 1-де бүгү көргүзүүлер талазы-биле ажыр күүсеткен.

Партияның XXII съездизинге күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш үшкү чылдың планныг онаалгаларын октябрь 17-де күүседирин Зюзиннин бригадазының кежигүннери хүлээнгеннер.

А. Белкин Абакандан Кызылче бензин сөөртүрүнүң планын январьда ажыр күүсеткен.

Чурукта: чолаачы А. Белкин.
Фото **С. Феоктистовтуу.**

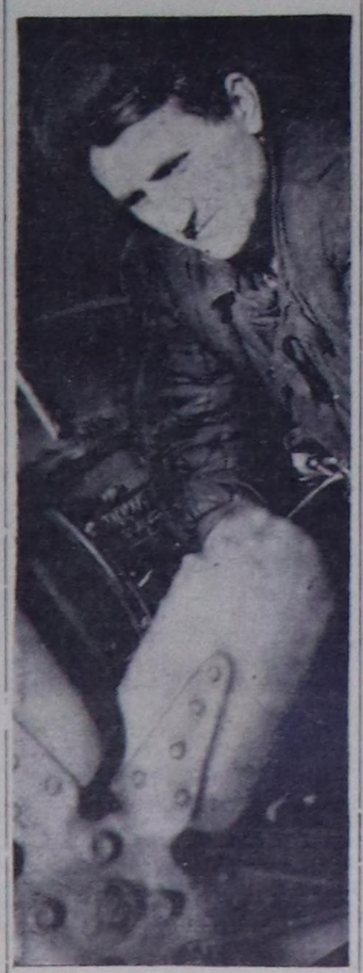

лер кылдыр көргүзүп турарлар. Ынчалзажок ол бадыткаашкыннар марксизм-ленинизмнин айтылгаларынга, коммунистиг болгаш ажылчын партияларның политиказынга үндезинибиле чөрүжүп турар.

Социализмче болгаш коммунизмче өрүк пролетар революциязын болгаш ажылчын ангының диктатуразын гургузарын дамчыштыр салдынар. Амга чедир социализмче шилчилгенин ийи күрүне хевирлери: ажылчын ангының диктатуразының советтиг болгаш улус-демократтыг хевирлери билдингир.

Социализмче шилчилгенин моон соңгааргы хевирлери улам-на ынзыбүрү болу берген турар деп СЭКП-ниң XX съездизинде айыткан. Социализмче шилчилге тайбын азы тайбын эвес арга-биле боттанган туруп болур. Бо айтырыгның талазы-биле XX съездиниң кылган түннелиниң утка-шынары болза, ажылчын ангының болгаш улус массаларының эргеажыктарынга революцияны тайбын арга-биле боттандырары болур. Ынчалзажок, бир эвес тергиидекчи ангылар революцияга күүлел-биле харыылаар болгаш улус чоннуң күзелсоруунга чагыртырын күзевес болза, пролетариат болгаш хоорайның база көдээниң ажылчы чоннарының калбак массалары эргежок чугула харыыны бээр ужурга таваржыр апаар.

Ийи системаларның кожа-хелбээ догуннаашкынының айтырыгларының талазы-биле, амгы үеде дайыннарны болдурбайн барып болурунун, ынзы-бүрү чурттарның социализмче шилчилгезинин хевирлериниң дугайында СЭКП-ниң XX съездизинин түннелдерин бүгү акы-дүнма партиялар чүүлдүгүзүнүп көрген.

Чүгле коммунистерниң эвес, харын база ССРЭ-де болгаш бүгү делегейде коммунистиг эвес миллион-миллион ажылчы чоннарның угаан-бодалдары СЭКП-ниң XX съездизинин ажылынче көрүнген турган. Даштыкы чурттарның чүгле коммунистиг болгаш ажылчын парлалгазы эвес, харын база буржуаз парлалгаларының хөй-хөй органнары XX съездиниң болгаш оон төөгүлүг шиитпирлериниң ужур-дузазын демдеглеп турган. Делегей хөгжүлдезинин талазыбиле съездиниң көдүрүп үндүрген үндезин айтырыглары беш чылдарның дургузунда делегейнин парлалгазының арыннарындан ыравайн келген.

Өйү келген айтырыгларны ажылдап кылырынга XX съездиниң киирген салыышкының бүгү акы-дүнма партиялар бедии-биле үнелеп көрген. Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлөлекчилериниң Чөвүлел хуралының Медеглелинде чугаалап турары болза: «СЭКП-ниң XX съездизинин төөгүлүг шиитпирлери чүгле СЭКП-ге болгаш ССРЭ-де коммунистиг тургузуушкунга улуг ужурдузалыг болган эвес, харын делегейнин коммунистиг шимчээшкининде чаа үе-чаданың эгезин база салып, марксизм-ленинизмге үндезилээш, оон улам ынай хөгжүүрүнге дөгүм болган».

XX съездиниң бир-ле дугаарында көдүрүп үндүрген айтырыглары коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлөлекчилериниң 1957 чылда, оон соонда 1960 чылда болган Чөвүлел хуралдарының документилеринге оон ыңайгы үндезилелди болгаш хөгжүлдени алган. Акы-дүнма партиялар коллективтиг күжениишкиннер-биле коммунистиг шимчээшкиннин теориязын болгаш практиказын хөгжүлүп турарлар.

Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязының 1961 чылдың октябрьда болур XXII съездизи бистин Төрээн чуртувустун, делегейнин социалистиг системазының, делегейнин коммунистиг шимчээшкининиң болгаш бүгү мурнакчы кижи төрелгетениң төөгүзүнге чаа кайгамчыктыг арыннарны киир бижиир. Съезд чаа программаны — ССРЭ-ге коммунизмни тургузарының программазын хүлээп алыр.

И. ВЕРХОВЦЕВ,
төөгү эртемнериниң кандидады.

„Коммунизмниң херели“ совхозтуң хоорайы

Москва. Кашираже чоруткан чазаглыг оруктан бар чоруурга, 59 километр черде дүжүлгалыг агрохоорайның тудуушкуну келир чазын эгелээр.

«Москва областың төлевилел» черинин архитектура-тудуг мастерскаязының ажылдап кылганы кол планын өзүгаар ол агрохоорайның чуртталга бажыннары турар кезээнге төгүүрүнүн одалгалыг суг дамчыдар болгаш алыр хоолайларлыг, газтыг дөрт жыт бажыннар турар. Ынчаарга ол бажыннарны улуг-улуг кезектерден эптеп турган тудар. Ол агрохоорайның девискээринге стадион, гостиница, 500 кижи олурар олуттарлыг клуб школа-интернат турар болгаш садыгларлыг, эмнелгелиг болур, уруглар сады болгаш яслизи база кылдынар апаар.

Ол агрохоорайга 3 мундан хөй кижи чурттаар. Ынчангаш ол чаа хоорайга чоок-кавының 40 хире кезек-кезек көдээ сууржугаштарның чурттакчылары чыглып кээрлер.

Келир частан эгелеп туттунар ол чаа агрохоорайның девискээринден ырак эвеске «Коммунизмниң херели» совхозтуң бүлүрүлге сектору база калбаа-биле тургустунар.

«Коммунизмниң херели» совхозтуң эргезинге 14 мун гектар шөлдү тарылгага ажыглаары-биле бээр болгаш ук совхозтуң мыйыстыг бода малы безин он мун ажыг баш санныг болур.

Ол чаа ажыл-агый —«Коммунизмниң херели» совхоз болза келир үениң көдээзиниң үлегер-чижээ кылдыр тургустунар ужурлуг.

Чурукта: «Коммунизмниң херели» совхозтуң агрохоорайының хевириниң планының чогаадакчызы архитектор С. К. Исмаилов (солагай талазында) болгаш ССРЭ-ниң тудуг база архитектура академиязының «Москва областың төлевилел» мастерскаязының удуртукчузу, төлевилелдиң кол инженери Ф. Ю. Бершадский олар «Коммунизмниң херели» деп совхозтуң агрохоорайының дүрзү-хевириниң чанында турлар.

Фото **С. Кузьминниий.** СЭТА-ның фотохрониказы.

Дузаламчыны шын ажыглаар

Күрүне пенсиязын тыпсыр ужурлуг кижилерни шын шилип, оларны дузаламчы алырынга киирип, оларга тааржыр ажыл тып бээр талазы-биле ажылды райкүүскомнуң социал-хандырылга килизи көдээ Советтернин киржилгези-биле кады чорудуп келген. 1960 чылда пенсия, пособие төлевириниге бир миллион ажыг рубльди (эрги акша-биле) күрүне бюджединден ажылчы чоннарга тывыскан.

Амгы үеде районнуң колхозтарында ийи, база пенсия алыкчыларының ортузунда бир санныг ниитиниң дузалаар кассазын организастап турган. Ол кассаның ажылынга киржип, кассадан акша чээп ап, ону дедир төлеп берип турарларның саны сөөлгү үеде көвүдээн. Дүрүм ёзугаар, ажаап-тежээр төрелдери чок 6 назылап кыраанныларны Бүренде областың инвалидтер Бажыңынче чоруткан бис.

Хөй уруглуг болгаш бот-нелерге тыпсыр күрүне пособиезин шын эвес ажыглап турар таварылгалар бистиң районда бар, ону шынгыызы-биле шүгүмчүлээр ужурлуг. Чижээ, эрткен чылдың сентябрьда Булуп-Терек көдээ Советтин хамаатызы Монгуш Катырар кадайының хары угда алза чогуур 1000 рубль хемчээлдиг пособиезин үндүрүп алган, оон чартыын арага садып ижип алган. Ол-ла көдээ Советте «Бурунгаар» колхозтуң ревизия комиссиязының даргазы, беш уругларның алазы Даржай кадайы Бичиктиг 850 рубль пособиезин ажаалга кассазындан үндүрүп алгаш, ийи хонукта арагалааш, аалынче көпеек чок чана берген. Бо ышкаш таварылгалар ук көдээ Советте болуп турда күүскомнуң даргазы эш Таржай, секретары эш Долума олар кандыг-даа хемчег албайн, ыыттавайн эрттирип кааннар. Иелериниң пособиезин кайы хамаан чок чарыгдап болбас дээрзин билир херек.

К. ХУРАГАН-ООЛ,
Чаа-Хөл райкүүскомнуң социал-хандырылга килдизинин эргелекчизи.

Чагаалар парлаттынмаазажок

Сүт-Хөл райпозунуң белеткедер конторазының директору С. Парчин, белеткелчилери И. Таржаа, М. Бавуу оларның белеткел ажылын баксырадып, бөлүглежип алган арагалап турары-биле өлүк, алгы-кеш болгаш өске-даа чүүлдер эккелген кижилер белеткелчилерни манап-манап чана бээрин, арагачыларны райпо баштаар чериндеге хемчег албайн турарын илередип, көдээ корреспондент редакцияга бижээн. Бо дугайын редакция Сүт-Хөл райкүүскомга медээлээн.

Ажылчы чоннар депутаттарының район Совединин күүсекчи комитединиң даргазы эш М. Доржуңун редакцияга дыңнатканы-биле алырга, корреспондентиниң шүгүмчүлели бүрүн бадыткаттынган болгаш ажылга харыысалга чок, бөлүглежип алгаш арагалап турган С. Парчинни, М. Бавуну ажылдан үндүрген болгаш И. Таржааны шынгыы сагындырган.

* * *

Чаа-Хөл районнуң төвү — Чаа-Хөл суурнуң чурттакчылары электри чырытхызы-биле болгаш радио точказы-биле четче хандыртынмаанын эш Доржу редакцияга бижээн. Ол дугайын редакция Чаа-Хөл райкүүскомга медээлээн.

Райкүүскомнуң ниити килдизинин эргелекчизи эш Хлебтиң редакцияга харыылааны-биле алырга, электриге, радиога ажылчы чоннарның негелдези улгаткан, суурну электрижидер, радиожудар ажылды районнуң харызаа, коммунал-хандырылга болгаш тудуг-септелге конторалары чорудуп турар.

Силерден хуучулар негеп тур

Улуг-Хем райпозунуң баштаар чериниң даргазы В. Н. ЛАПШАКОВКА

Бараан аймаанга болгаш аъш-чемге чоннуң хүн бүрү өзүп турар негелделерин силерниң райпонуң багай хандырып турарының болгаш чамдык садыгжыларның ажылынга зөхарысалга чок чоруунуң дугайын бижээн чагаалар бистиң редакцияга хөй катап келген. Оларның чамдызын моон адаанда парладывыс.

* * *

ООРНУ КЫМ КИЖИЗИДЕРИЛ?

Ийи-Тал суурда көдээ магазинниң эргелекчизи Бондаренко чонга зөлдек эвес, арагалаар турган. Садыг алыкчыларга эрги хептерни садыглап турганы илерээн. Колхозчу Дартай-оол сапыктар садып алгаш, бажыңынче бар чорааш, улуска көргүзерге кедип каан, улуңу элей берген сапык болган. Өске-даа ындыг таварылгалар каш удаа болгулаан.

Эрткен күзүн тараа ажаалдазының үезинде Бондаренко Шагаан-Арыг АТК-зының чолаачылары-биле кады тараа оорлаааш, туттурган. Бондаренкону ажылдан үндүргеш, орнунга өске кижини киирипер деп, истелге органнары айтыышкын берип каан турда, силер ону ажылга арттырарын кызыдып турган силер. Оон сөөлүнде Бондаренкону ажылдап турда-ла судтааш, 4 чылда хоспталгазын казып шииткен. Суд болган соонда удаткан чок эш Лапшаков, силер, райпонуң садыг килдизинин эргелекчини Александровту өдертип алгаш, Ийи-Талга хап чедип келген болгай силер. Ынчан силерниң негөөнилер өзүгаар, суурнуң хуучуларының хуралы болган чүве. Садыгжы Бондаренконуң 4 чыл шииттиргенин хостааш, чоннуң холунга ап, хевээр ажылдадыр дугайын од хуралга дыка-ла кызыткан силер. Аңаа силерниң бөлүк таныш өңнуктерилер база-ла силерни деткип, оор садыгжыны камгалааннар. Ынчангаш, бо удаада Бондаренко 4 чылдан аңаа-ла ушта халыг берген болгай. Мурнунда база шииттирип чораан, чонга төлеп чок садыгжыны чүге камгалаар бодаан силер? Хуучуларның алыс шыныыг үнүн чүге херекке албаанынар ол? Оорну кым кижизидерил?

А. АРАПЧОР.

* * *

БИЛБЕС ЭВЕС СИЛЕР, ДАРГА

Садыгжылар халажып турда кандыг ийик, билбес эвес силер, дарга: санажылга дээш магазинни улуг шооча эдээш туруптар, бир садыгжыны өскези халап алыр, база-ла шоочалаптар....

Бистиң «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң Эйлиг-Хем участогунда магазин барык-ла үш айның иштинде шоочалыг туруп, кыска үениң иштинде үш садыгжы халаштыы. Мында чурттап турар малчыннар аъшчем, бараан садып алыр дээш Шагаан-Арыгже чоруп турарлар...

Бо магазинге ажылдаары-биле кандыг кижилерни «шилип», хүлээп ап турганы райпо баштаар черингедаа, силерге-даа билдингир турган боор. Садыгжы кадрлар ындыг болур бе? Харыылап берип көрүнер, дарга.

В. ТҮЛҮШ.

* * *

КАЖАН ЧАА МАГАЗИННИГ БОЛУР БИС

«Улуг-Хая» колхозта көдээ магазин бичии, кызыы болганындан, садып алыкчылар болганчок-ла сыныарлажы берген турарлар. Бараанларны прилавка аланда, магазиниңнг бичии кожа өрөөлинде баскылаштыр оваалап каан чыдар. Кижи хереглээн бараанын тып алыры берге.

Ук магазинни чаарты кылыр дугайын хуучуларның болгаш колхозтуң баштаар чериниң хуралдарынга база көдээ Советтиң күүскомунга хөй удаа чугаалажып турган. Ынчалза-даа райпо баштаар чери ажылчы чоннуң негелдезин тоомчага көрбейн келген.

Силерден бистиң хуучуларның чөптүг негелдези мындыг: кажан чаа магазинниг болур бис?

Л. ДАШ-ООЛ

* * *

Редакциядан: Улуг-Хем райпозунуң баштаар черинде болгаш районнуң садыг, магазиннериниде четпес ажылдарның чылдагааннарын бистиң бижикчилеривис илередип бижип турарлар. Эш Лапшаков, оларның чөптүг шүгүмчүлелдерин, негелделерин бо чагаалардан номчааш, оларга кандыг харыыны бээр силер? Райпонуң ажыл-чорудулгазының аргазы бо хевээр озал-шушпең артпас ужурлуг.

Бараннарга болгаш аъш-чемге чоннуң өзүп турар хереглелдерин хандырары, садыг ажылынга арагачыларны, төтчеленкчилерин эвес, а чонга бараан болур төлептиг кижилерни шилип алыры силерниң райподан улуу-биле негеттиниң турар.

Самчыгдал 450 мун рубль четкен

Барыын-Хемчик райпозунуң ажылында чедип алдынган чамдык чедишкиннерни маңаа санавайн, а эң-не чоокку үенин иштинде районнуң партия, совет болгаш өске-даа хөй-ниити организацияларының талазындан шиитпирлиг хемчеглерни алырын негеп турар шынгыы четпестерниң дугайын демдеглээри эргежок чугула.

Райпонуң хереглекчилер кооперациязының ажыл-чорудулгазы ажылчы чоннарның хүн бүрү өзүп турар негелделерин хандырып шыдавайн турар. Райпо 1960 чылда бараан саарылгазының планын күүсетпээн.

Өре-самчыгдал-биле демисел дугайында айтырыгны СЭКП райкомунга, райкүүскомга болгаш райпонуң баштаар черинге чугаалажып көргеш, багай эвес шиитпирлерни үндүрүп турган. Ынчалзажок, ук шиитпирлерни амыдыралга боттандырарын организаставайн, күүседленин хыналдазын кылбайн турганының түннелинде, өре-самчыгдал эвээжээринин орнунга, харын улам-на көвүдээн.

Бараннарга өртектер хемчээлин өскертир ажыл-биле холбаштыр чоруткан санаашкыннардан илерээни болза, эткен чылда райпонуң шүгүмунга 30 санныг самчыгдал таварылгалары болган. Оон ниити түүү чаа акша-биле 450 мун рубль четкен. Оон иштинде 8 оор таварылгаларның түүү 44 мун рубль болган ийикпе, азы 1960 чылда самчыгдалдар 1959 ныла турганындан 2,5 катап хөй болуп турар.

Ылаңгыя Эрги-Барлык магазининиң эргелекчизи турган Кылан-оол эрги өртек-биле 100 мун рубльди, Кызыл-Мажалыкта ном садыының эргелекчизи турган Күнзеп-оол —68 мун рубльди, белеткел конторазының склад эргелекчизи турган Сендажы — 45 мун рубльди,« Барлык» совхозтуң садыңга турган Байыр-оол — 40 хире мун рубльди самчыгданнар. Оор-самчыгдалдан когараттынган ниити түүнден мынчага чедир чүгле 105 мун рубль дедир эгиттинген, ол болза райпонуң иштинге бүгү-ле илереттинген самчыгдалдарның чүгле 21 хуузу болур. Мурнуку чылдардан бээр дедир эгиттинмээн самчыгдалдарның артыы 1961 чылдың январь 1-де 575 мун рубль болуп турар. Мынчангам райпонуң ажыл-агыйынга материал талазы-биле улуг когаралды таварыштырган. Оон үржүүнде амгы үеде райпонуң сан-хөөзү бергедээшкиннинг байдалда туруп турар.

Самчыгдалдарның болуп турарының кол чылдагааны болза, садыг ажылдакчыларынга кадрларны шилип алырда, оларның политиктиг биилин болгаш садыгжы кадр болур мөзү-шынарын түс-тузунда хандыр хынап көрбейн, төлеп чок кижилерни таварыга бооп ажылга хүлээп ап турганындан хамааржыр.

1959 — 1960 чылдарның дургузунда райпонуң садыгларынга, складтарынга бөлүк самчыгдакчы кижилер шургуп кирген. Оларның хөй кезии чүгле аразында таныш-көрүш эвес, харын чоок төрелдер болганы сөөлгү үеде илерээн. Чижээ, Сарыглар Мага-Байыр, Хертек Дуган-оол, Күжүгет Тайыспалык, Күжүгет Сендажы, Тюлюш Күнзеп-оол, Ооржак Кылан-оол болгаш оон-даа өскелер. Райпо баштаар черинин болгаш ревизия комиссиязының чамдык кежигүннери ол бөлүк төрел кижилернин садыгларын кирген, ак-сеткиллиг эвес ажылдап турганын билип турган-даа болза, оларны чогуур үезинде илередпейн, бо талазы-биле партия, совет органнарының мурнунга кандыгдаа айтырыгларны тургуспаанныр.

Райпонуң сан аппаралының ажылы сандаргай байдалда туруп турар. Үр үенин дургузунда магазиннерге ревизия хыналдаларын чорутпаан. Райпонуң кол бухгалтери эш Барабанов ажылга бот-идепкей, организакчы арга чок, ниити билиг талазыбиле чыдып калган кижи. Ындыг бухгалтер садыг ажылдакчыларының ортузунга канчап ажыл чорудуп, оларга практиктиг дузаны канчап чедирип шыдаар боор?

Бар турар садыгларны улам-на сайыырадып, алгыдарының орнунга эткен чылларда орулгалыг ажылдап турган кондитер кылыгларының болгаш колбаса кылыр цехтерни дүжүрүп каапкан. Дааранып болгаш сапык мастерскааларын моон соңгаар тургузар бе, узуткаар бе деп айтырыг райпода улуг шуугаазынны үндүрүп турар апарган. Моон ужурунда, ол ийи мастерскааларның ажылчыннарының ажыллаар сонуургалы дыка кудулаан.

Чамдык албан дужаалдыг кижилер садыг ажылдакчыларына дуза көргүзериниң орнунга, оларга хөл үүүү бижип бергеш, магазиннерден бараан, аъш-чем, арага чээп алгаш, оон өртээн чогуур үезинде төлевейн, совет садыгның чурумун каржыы-биле үреп, садыгжыларны самчыгдал кылырынче албадап турарлар. Чижээ, райкүүскомнуң милиция салбырының ажылдакчылары Мукулай, Биче-оол, Доржу, райпонуң ажылдакчылары Дойнур, Апын-оол, «Барлык» совхозта профовилелиниң ажылчын комителиниң даргазы Күнзун болгаш оон-даа өскелер склад эргелекчизи Сендажыдан 12 дириг хойларны чөлге алгаш, оон өртээн мынчага чедир төлеп бербээннер. «Барлык» совхозтуң Хөнделен салбырында ревизия комиссиязының даргазы Кан-оол ында магазин эргелекчизи Делгер биле кады мелерелин ышкындыр арагалааш, склаттарның дулгуурларын чидиргеннер. Байдал мындыг турда, садыг шүгүмүнга өре-самчыгдалдарны чайладыры канчап болгунарыл?

Районо эргелекчизи Биче-оол райпонуң магазиннериниден тывыскан шынзылга ёзугаар интерттарга берип турар бараннарның болгаш продуктуларның үчёлүн база оон хынаалдазын багай чорудуп турар. Оон түннелинде, интернаттарның чамдык ажылдакчылары садыгжылар-биле кады өөреникчилериниң хереглелинге көрүлүнген бараннарны болгаш продуктуларны оорлап турар фактылар чамдык школаларга тургулаан.

СЭКП райкомунуң, райкүүскомнуң талазындан садыг ажылын удуртуп харыылаар хүлээлгелиг кижилер райпонуң ажылынга удуртулганы болгаш контрольду багай боттандырып, оон ажыл-агый, сан-хөө ажылынче ханылап кирбейн, эрнеңгей удуртулга-биле кызыгаарлаттынып келген. Ылаңгыя садыгжы кадрларны шын шилип, оларны ажылга таарыштыр тургузаар, бедик моральдыг аажы-чанга кижизидер талазыбиле ыракта четпес дузалажын турарлар. Шак мындыг кол айтырыглар талазы-биле удуртулганы эжиндеринин орнунга, чамдык таварылгаларда райпо баштаар чери-биле оон даргазы-биле сумележиишкин чоокка магазиннерни хаарын, бараннарны кажан канчаар садыглаарын шуут садыгжыларга дужаалтар шын эвес практика бар турган.

Илерээн четпестерни чоокку үенин иштинде чайладыр төлөде, садыг ажылынче, бирги эзлегге, райпонуң партия, совет, профовилел, комсомол организацияларының болгаш суд, прокуратура, милиция органнарының кичээнгейин угландырып, кооперативтин өнчу-хөренгизин оорлап, самчыгдаар чоруктарга удур шиитпирлиг демиселди чорутпушаан, садыг ажылынга хөй-ниитинин хынаалдазын күштелдирери эргежок чугула.

Т. ТЮЛЮШ.

Совет эртемниң болгаш техниканың тиилелгези

Совет Эвилелинге Черниң аар дензилиг кылымал спутнигин салып үндүргени болгаш сылдыстар аразынга үжүгар автоматтыг станцияны Венера сылдыстың оруунче киргеи чорук бүгү нурттарга бүгү-ниитинин кичээнгейин хандыткан. Бо шылгарангай болуушкун болза, ам даштыкы парлалганын, радионун болгаш телевидениенин кол темазы болуп турар. Октаргайны шинчилээр талазы-биле өске күрүнелерни Совет Эвилели элээн ашканынын, совет кижилер өске сылдыстарже орукту салып, октаргайның бир-ле дугаарында ажыдыкчылары болуп турарының чаа бадыткалы кылдыр ону үнелеп көрүп турар.

Берлиниң демократтыг солуннары сылдыстар аразынга үжүгар совет автоматтыг станцияның Венераже үжүдүушкунунуң дугайында дыннадыгны «Совет космиктиг станция Венераже орукта», «Сылдыстар аразынга үжүгар баштайгы автоматтыг станция космоста», «Хүн системазының сылдыстарынче совет ракетаны салып үндүргени» деп улуг эгелер-биле парлаан. Сылдыстар аразының автоматтыг лабораториязын ап чоруур ракетаны салып үндүрер чорукту Чер орбитазынче кылымал спутниктин үнгенинин соонда оон-биле кады бирле дугаарында боттандырган дээрзин солуннар демдеглеп турар.

Румынияның «Скынтейя» солуну СЭТА-ның дыннадының «Венераның угланыышкынынче космиктиг ракетаны чедиишкинниг салып үндүргени» деп эге-биле парлаан. ССРЭ сылдыстар аразының бирги оруун ажыткан дээрзин солун демдеглеп турар. Башкартынар космиктиг ракета Черниң аар дензилиг кылымал спутниги-биле кады үжүдүп үнген, сылдыстар аразынга үжүгар автоматтыг станция Венера сылдыска майның ийиги чартында чеде бээр дээрзинче номчукчуларның кичээнгейин «Скынтейя» солун көрүндүрүп турар.

РУР-нун эртемнер академиязының сураглыг астроному, профессор К. Поповичиниң парлалганын Румын агентилелиниң телеэлекчизинге медеглээни болза:

«Хүн системазының сылдыстарынче утландыр ракеталар үжүдүп болуп сылдыстар аразынга үжүгар станцияның дугайында Циолковскийниң бодалы ам боттанган-дыр. Черниң аар дензилиг спутниги-биле кады үжүдүп үнген совет космиктиг корабль болза улуг орус эртемденнин ол бодалының боттанып болурун херек кырынга көргүскен.

Хүн системазының чаа сылдызы, тоолда түве ышкаш, база бир сылдыстын — бистин чериистин кыс дүнмазының дугайында медээлерни биске чедирип кээп турары болур. Космиктиг үжүдүушкунун ол чаа улуг үе-чадазын боттандырган совет эртемденнерге болгаш техниктерге сагыш-сеткилдин ханызындан байырывысты чедирип тур бис».

Совет эртемденнерниң, инженерлерниң, ажылчыннарының чедиишкинин «ракета тулуушкунунуң талазы-биле сагышка кирбес улуг чедиишкин-дир» деп Юнайтед Пресс Интернейшнл агентилел айыткан. Бо талазы-биле Совет Эвилели АКШ-ты үш чыл мурнай берген деп ынна миннип чугаалап турар.

Сенаттың аэронавтика болгаш дээрзин делегемнерин шинчилээринин талазы-биле комиссиязының кежигүнү Клиффорд Кейз: ол болза «ховар дээн солун чедиишкин-дир!» дээн.

СЭТА-ның медеглелинин соонда дораан-на Юнайтед Пресс Интернейшнл агентилел «Совет Эвилели Венераже ракета үжүдүп чоруткан», «Россия планеталар аразынга үжүгар космиктиг станцияны Венераже салып үндүрген-дир!» деп дыннаткаш, планеталар аразында үжүгүп чоруп турар станцияны салып үндүргениниң дугайында СЭТА-ның дыннадының толаргайы-биле тайылбырлап дыннаткылаан.

Ховар дээн чедиишкин

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Космостуң шинчилеттинмээн делгемнерин өөренип көөрүнүң талазы-биле Совет Эвилелинин чаа, шылгарангай чедиишкининин дугайында медээ АКШ-ка доп-дораан-на тарай хона берген. Аар дензилиг кылымал эдеринчини салып үндүргениниң болгаш Венера сылдыстың үүнче планеталар аразының автоматтыг станциязын үжүдүп чоруткан-ының дугайында Москвадан дамчыткан медээни телеграф агентилелдери ол-ла дораан дыннаткан.

Кайгамчык-ла-дыр

ПЕКИН. (СЭТА). Космиктиг делгемнерни шинчилеп өөренип көөрүнүң талазы-биле чедиишкиннериниң болгаш культура база уран чүүл талазы-биле ССРЭ-нин чедиишкиннериниң фото-делгелеринин февраль 13-те болган ажыдышкынына чыылган кыдат найысыалдың хөй-ниитизинин хөй төлөлекчилери болгаш даштыкы дипломаттар Черниң аар дензилиг эдеринчизин үжүдүп үндүргенин, ол спутниктен сылдыстар аразынга үжүгар автоматтыг станцияны Венера планетаже углуг салып үндүргенин, «Кайгамчыктыг-ла-дыр!», «Өңдүр-чаагай-даа-дыр!», «Бүүреллиг-ле-дир!», «Совет эртемнин база бир чаа тиилелгези» деп магадап чугаалажып турганнар.

— Совет эштеримниң чедиишкининге өөрүп, чоргаарланып тур мен — деп, Кыдаттың сураглыг физиги Ван Дэ-чжао СЭТА-ның корреспондентизинге чугаалаан.

Совет эртемнин болгаш техниканың чаа тиилелгелики чедиишкини болза Совет Эвилелинин күүү-шыдалының болгаш шалыпкын сайзыралының дугайын херечилевишаан, эртемнин база техниканың улам болбаазырап хөгжүүрүнге кызыгаар чок болдунар аргаларны ажылып турар социалистиг тургузугнун үүдеп-даа адрык куштүүнүн толаргай болгаш балыткалыг бүүрелиишкини болуп турар.

Чаңнык ышкаш тарай берген

ЛОНДОН. (СЭТА). Венера планетаже углаш планеталар аразынга үжүгар станцияны үжүдүп чоруткан-ының дугайында СЭТА-ның дыннадының соонда дораан-на Рейтер агентилел бүгү делегейже: «Бо хүн ССРЭ Венера планетаның үүнче ракетаны салып үндүрү» деп медээни эн допчузу-биле таралып үндүрген.

Ховар дээн чедиишкин

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Космостуң шинчилеттинмээн делгемнерин өөренип көөрүнүң талазы-биле Совет Эвилелинин чаа, шылгарангай чедиишкининин дугайында медээ АКШ-ка доп-дораан-на тарай хона берген. Аар дензилиг кылымал эдеринчини салып үндүргениниң болгаш Венера сылдыстың үүнче планеталар аразының автоматтыг станциязын үжүдүп чоруткан-ының дугайында Москвадан дамчыткан медээни телеграф агентилелдери ол-ла дораан дыннаткан.

Кижи кайгаар!

ПАРИЖ. (СЭТА). «Совет Эвилелинин чедип алган чедиишкини дээрге, шынап-ла кижи кайгаар үүүлдүр!», «Хүн системазының база бир планетазынче (Айдан ангыла) углаш космиктиг ракетаны эн баштай үжүдүп чоруткан-дыр», «Улаштыр үжүдүушкуннуң» дузазы-биле салып үндүрениниң системазын эн-не баштай ажыглаан» деп совет эртемнин болгаш техниканың чаа чедиишкининин дугайын дыннаткаш, Франс Пресс агентилел айыткан.

«Планеталар аразының үжүдүушкунун боттандырары космиктиг шинчилелдерни кылыр совет программала хөй черни эдеп турар, ынчангаш ССРЭ-ге бо соруга-биле чугула ажылды кылып турар».

Польша Улус Республика. Варшаваның чоогунда турар Жераньда одалга-биле ажылдаар электростанциязы чуртта эн-не улуг станцияларның биреэзи болур, 1952 чылда польша ажылчыннар болгаш инженерлер оон тудуун Совет Эвилелинин дузаламчызы-биле эгелээн.

1958 чылда станцияның тудуун бүрүн доосхан. Ол станцияны чурттун ниити электри четкизинге кошкан. Ол, найысылалды болгаш улуг үлетпүр бүдүүлгелерин электроэнергия-биле хандырып турар.

Чурукта: турбина генератор цегинде.

Фото Польша төп фотоагентилелдин.

Тулонга Морис Торезтиң чугаазы

ПАРИЖ, февраль 13-те. (СЭТА). Ажылчы чоннарның хөренгизи-биле Францияның компартиязынга түткан чаа бажыңны ажыдары-биле холбаштыр Тулонга массалыг чыскаалды чоруларын француз эргечагыргалар хоруглаан. Ындыг болза-даа ол чорук Тулоннуң болгаш Бар департаментиниң ажылчы чоннары компартияга боттарының деткимчезин илередиринге моондактаваан. Февраль 12-де Тулоннуң эн улуг «Капитоль» деп кинотеатрынга болган митингиге бүүн чартык мунлан хөй кижи чыылган, чыылганнарга изин-биле үткүткан Морис Торез анаа түве чугаалаан.

«Партияның бажының Тулонга туларынга ажылчы чоннарның дузаламчызы болза, тайбын дээш, ажылчы чоннарның эрге-ажыы дээш, Францияга демократияны катап тургузары дээш демисежип турар компартияга кызыгаар чок идегеллин дугайын херечилеп турар» деп Франциянын компартиязының ТК-зының чингине секретары чугаалаан.

Совет күрүнениң баштыңының олуруп чорааны самолётка улуг бужар өөчүк-өөнгээни Морис Торез шынгыы бүрүү шапкан. Алжирде колониалдыг дайын-биле колонизаторларның дорт харылзаазын демдеглевишаан, оларның Конгода бужар бак үүлгедиишкиннерин ол сойгалап илереткен.

«Алжирде дайынны соксадыр херек, түүте дээрге ол дайын алжир болгаш француз улустарга качыгдалды көргүспүшаан. Фашизмни өскүдүп турар» деп, оратор уламчылап чугаалаан. Чогум-на ол дайын дегольчу өзу-чүрүмү тургузарынга чедирген. Дайын олуп соксадыр дугайында, бот-баш миннириңге алжир улустун эргезин хостуг боттандырарының магадылалларының дугайында Алжир Республиканың түү чазаа-биле чугаалажышкыннарны француз чазак доп-дораан эгелээ турарын шиитпирлиг чедип адырынче Морис Торез кыйгырган. Кажан Алжирде 800 мун француз солдат тар туруп турар амгы үеде алжир улус бодунун тура-соруун илергей дээр арга чок болуп турар.

Алжирге тайбынны чедип алырыкажан болгуңгаа, француз болгаш алжир улустарның мурнунга ажыттыннар перспективаларны Морис Торез болунун чугаазының түүнелкезээнге айыткан. Социалистиг лагерьнин болгаш тайбынның бүгү күштерининң өзүп турар күүзүн дайынны ниитилелдин амыдыралынган чайладырын болгунар аргалыг кылыптар дээрзин ол база онзалап демдеглээн.

Чехословакияның элээн хирургия эмнелгелеринде чүректи чедиишкинни-биле кезип эмнеп турар. Брнода ийиги хирургия эмнелгезинин эмчилериниң коллективи профессор Ян Навратилдиң удуртулгазы-биле бо айтырыгны 1953 чылдан бээр шиитпирлеп турар. Ол эмнелге черинге чүректи беш чылдар мурнунда бир-ле дугаарында кезип эмнеп эгелээн. Ынчаарга ында эмчилер 1958 чылдан эгелеп чүректи кезип эмнээрде тускай херекселди—кылымал чүректи ажыглап эгелээннер. Ол херекселдиң ачызы-биле чүрекке дыка нарын кезиишкиннерни үргүлчүлелдиг үеним дургузунда кылыр арганы берип турар.

Чүректин аар-берге аарыгларындан качыгдап чораан 150 ажыг кижилерни Ийиги хирургия эмнелгезинин эмчилери кан-кадык кылдыр эккирти эмнээн.

ЧУРУКТА: профессор Ян Навратил төрүмелинден-не чүрээ чыргалыг 13 харлыг оолду кезип эмнеп тур.

Фото Чехословак телеграф фотоагентилелдин.

Фидель Кастронуң чугаазы

ГАВАНА, февраль 13-те. (СЭТА). Куубаның национализастаттынган бүдүүлгелериниң болгаш күрүне организацияларының хыналдазының адаанда турар бүдүүлгелериниң ажылчын-техниктиг чөвүлелдериниң Гаванага үш хүн дургузунда болган национал конференциязынга Фидель Кастро чүве чугаалаан.

Чоннуң күш-ажылы-биле тургузуп турар материалдыг үнелиг чүүлдер Куубада хаңдыр чаартылгаларның түүнелинде ам каш бороок молчукчулерниң эрге-ажыктарынга эвес, а чоннуң бодунуң эрге-ажыктарынга бараан болуп турар деп, Куоаның премьер-министри онзалап демдеглээн. Хөй ажылдаары дээрге, бодунуң үндүрген күжү дээш эвээшти алыры ол, а бүгү чонга—улам хөй аштаары ол болуп турган ындыг системаны үзүткаан; ол системаны кажан хөй ажылдаарга, бодунуң үндүрген күжү дээш хөй алыр, чоннуң чаагай чоруунга улам хөйну бүдүүрер ындыг система-биле солаан деп, ол демдеглээн.

Амгы үеде ажылчын күжүнүн 80 хуузу национализастаттынган бүдүүлгелерде, үлетпүрде капитал салыышкыннарының 80 хуузу күрүнениң холунда туруп турар, бүгү банк капиталы национализастаттынган. Ам бис хөй нуруузу чоннуң бодунуу болуп турар экономиканың суурунга ажылдап болур бис; а экономиканың күрүне холунда эвес кезээ үүрмек бүдүүлге эдериниң холунда туруп турар, олар революцияның эчис улуг соруулгаларын амыдыралга боттандырар оруктап, ажылчын ангы-биле кады чоруп болурлар деп Кастро чугаалаан.

Революцияның үезинде экономиканы хөгжүдер болгаш ажыл чок чорукту кызырар талазы-биле чедип алдынган чедиишкиннерни Кастро айытпышаан, чогум-на ол чедиишкиннер бүгү хевирнин империалистеринге амыр-дышты берсеин турар деп онзалап демдеглээн. Куоаның экономиктиг хөгжүдүлезинде чедиишкиннерни Кастро Акш-тын экономиказында кризистиг байдалга удурланыштыр айыткан. Ынчаргаш, ажыл-агыны чоруларының империалистиг системалы аштырышкынга таваржып, буурап бойлаан дээрзин ол онзалап демдеглээн.

Куоага удур АКШ-та үрдүндүрүп турар хөделиишкинге хамаарыштыр Фидель Кастронуң ылангыя чугаалааны болза:

Совет Эвилелинде «демир көжеге» туруп турар деп кажан бадыткавышаан, Совет Эвилелинге удур чоруткан үүлгедиишкиннерни сактып тур бис; Куоаже американнарның баарын хоругдавышаан, АКШ боду ам демир көжеге-биле шыптынып алган. АКШ-тын мурнуу чүгүнде турар негрлер келгеш, бистин чуртувуста социалдыг деп эргени көөрүп АКШ күзевейн турар; биске ак-сеткилдиг американнар келирин АКШ күзевейн турар. Ол бүгү чүүнүн дугайын чугаалап турарыл?— деп, Кастро уламчылап чугаалаан. АКШ-тын аштырышкынга таваржыкан дугайын, шын чоруктан АКШ-тын коргуп турарының, үлегерчижек болган Куубадан коргуп турарының, чүгле Латин Америкага эвес, харын АКШ-тын болунга Куубанын салдар-халдавырындан коргуп турарының дугайын чугаалап турар.

Улуг шынныг чорук чүдел дизе, революцияның бурунгаар чоруп олурарында болгаш революцияның хөрөөнин тиилеттирбезинде; революция болза, үлетпүрде болгаш көдээ ажыл-агыйда, балык тудуушкунунда, өөредилгеде, спортта болгаш культурада тиилеп турар.

ЛАОСТА БАЙДАЛ

ХАНОЙ. (СЭТА). Үймээнчилерниң элээн каш хонуктар мурнунда Кувшиннер шынаазынче эгелээн шавар халдаашкынын ойтур шаап, соксаткан. Чазак шериглериниң болгаш Патет-Лаонун отрядтарының туруштуг улурланыышкынынга таваръышкаш, үймээнчилер бурунгаарлаар аргазын оксунуп, улуг чидириглерге таваржып турар. «Патет-Лаонуң үнү» радионун дамчытканын өзүгаар алырга, чүгле сөөлгү үш хүннерниң дургузунда безин оларның 50-ни өлүрткен болгаш балыгланган. Чазак шериглериниң талазынче үймээнчилерниң чайгылып кирер таварылгалары үргүлчү апарган.

Патет-Лаонун улуг кезектери болгаш партизаннар үймээнчилерниң артында демисежип чоруп турар. Лаостун патриоттары үймээнчилерни хандырып турар Вьентьян—Луан-Прабан аразының оруун дыка хөй кезек черлерде үзе киргилей берген.

Кышкы тайга. Фотоэтюд **В. Лутковтуу.**

ССРЭ-НИҢ ЭН ДЭЭРЕ ЧАДАГ-ТЕРГЕЧИЛЕРИ

МОСКВА. (СЭТА). 1960 чылда бүгү-эвилел болгаш делегей түүнелдериниң талазы-биле чадаг-терге чарыштарына ССРЭ-нин эн күштүг он спортсменнерин ССРЭ-нин чадаг-терге спортунун федерациязы данзылаан. Дистанция талазы-биле үш эн эки спортсменнер кирген.

ООЛДАР:

Чолдак дистанцияга: Борис Васильев (Москва, «Буревестник»), Владимир Леонов, Борис Романов (ийилээ — Тула, «Труд»).

Бир километрге: Ротислав Варгашин (Москва, «Буревестник»), Борис Савостин, Борис Романов (ийилээ — Тула, «Труд»).

4 километрге хуузунда чарышка: Александр Гаврилов (Москва, «Буревестник»), Станислав Москвин (Ленинград, «Буревестник»), Богдан Минко (ЦСКА).

ХЕРЗЭЖЕННЕР:

Чолдак дистанцияга: делегейнин үш дапкыр чемпиону Галина Ермолаева (ЦСКА), Валентина Панфилова (Тула — «Динамо»), Тамара Ульянова (Ленинград, «Динамо»).

3 километрге хуузунда чарышка: Любовь Жогина, Лариса Курова (ийилээ — ЦСКА), Любовь Кочетова (Тула, «Динамо»).

Баштайгы чемпионнар

УФА. (СЭТА). Дошка мотоцикл-биле чарыштырарының талазы-биле Россия Федерациязының бирги чемпионады маанаа доозулган.

Шүүлде чарыштарга тиилевишаан, РСФСР-ниң чемпиону атты алгаанар болза: 175 кубиктиг сантиметр машиналарның талазы-биле Н. Васильев (Новосибирск), 350 кубиктиг сантиметрлиг машиналарның талазы-биле — Сергей Старых (Москва областың Жуковский хоорайы), 500 кубиктиг сантиметрлиг машиналарның талазы-биле — Борис Самородов (Уфа).

Команда талазы-биле Башкирияның спортсменнери эки түүнелдерни көргүскеннер.

Кышкы II спартакиадага

Россия Федерациязының улустарының кышкы II спартакиадазының программазын өзүгаар чоохта чаа Красноярскиге зона талазы-биле алды хүннүң хаак маргылдаазы болган. Анаа бистин Тыва областын спортчуларындан ангыла Красноярск болгаш Алтай крайларының, Новосибирск, Томск, Кемерово, Омск, Тюмень болгаш Иркутск областарның командалары киришкен.

Омскинин хаакчылары 50, 30, 15, 10 километрнин чарыжына база бот-боттарынга дамчыдар маргылдаага олар чедиишкиниг болуп тиилээннер. Хаактыг 20 километрге манавышаан, боолаарынга Красноярскинин спортчулары ашкан. Херзэженнерни 10 километр чарыжынга Новосибирскинин хаакчылары тиилээн.

Маргылдааның ниити командалар дайы-биле түүнелин ап көөрге бистин областың спортчулары сөөлгү черде. Ол болза үүш-культура болгаш спорт ажылының бисте чавыс деннелдиин айтып турар-дыр. Бирги черни — Омскинин, ийиги черни — Новосибирскинин, үшкү черни — Кемеровонун хаакчылары эзлээн.

Р. ТРОИЦКИЙ.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

КИНОТЕАТРЛАРГА

БӨГҮН

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): **«Харда истер»**—11.30 шактта; **«Даңгырак үрекчизи»**—1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда; биче залга: **«Тараа болгаш роза чечектер»**—4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: урулларга программа—10 шакта; **«Истер артып каар»**—11.15, 1.15, 3.15 шактарда; **«Хүннээрек шынааның аялгазы»**—5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Үйгу чех чылдар»**—3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНГА

деп кинону көрүнер.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Шетинкин күлүмчүзү, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35,24, пропаганда килдизинин 23-54, харыысалгалыг секретарының болгаш харыысалгалыг дежурнайының 23-35, көлээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт килдистерининг 25-38, партийжи-амыдырал болгаш культура - амыдырал килдистерининг 37-13, иштики информация килдизинин 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг килдистеринин(21-27, литажылдакчыларның 22-64, корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—00260. Чагыг № 347. Культура эргелелинин типографиязы